

“หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะ

ของกลุ่มอมมทอง มหาสารคาม

ชิตวัน สมรูป

“หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะ
ของกลุ่มออมทอง มหาสารคาม

ชิตวัน สมรูป

“หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะ ของกลุ่มออมทองมหาสารคาม
ผู้เขียน/เรียบเรียง : ชิตวัน สมรูป

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : ๙๗๘-๙๗๔-๑๙-๕๙๐๒-๐

พิมพ์ครั้งแรก : พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ที่ปรึกษา : อาจารย์ดน้อย หวังบุญชัย

ออกแบบปก/รูปเล่ม : บรรจง นูรินประโคน

ประสานการผลิต : สมชัย คำเพราะ

สนับสนุนการผลิตสื่อหนังสือโดย :

แผนงานศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๑๒๘/๔๐๙ ชั้น ๓๗ อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท แขวงพญาไท

เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ โทรศัพท์ ๒๐-๖๑๒-๖๙๙๖-๗

<http://www.artculture4health.com>

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย

จังหวัดมหาสารคาม ๔๔๑๕๐

“

ภาพสูงสุดที่ต้องการเห็น คือ เยววชน เป็นผู้
รู้จักตัวเอง และรู้สึกชัดเจนไปถึงรากเหง้าทั้งการ
สืบเชื้อสายและรากเหง้าของวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่
ตนอาศัย ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นกรอบในการ
ดำเนินชีวิต มีปัญญาในการพาดนแก้ไขปัญหา
ต่างๆ ได้โดยใช้วิชาความรู้และภูมิปัญญาเป็นทุน
ให้กับตนเอง และท้ายที่สุดสามารถที่จะดำรงชีวิต
อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

”

คำนำ

ปัจจุบันระบบการศึกษาแบบตะวันตกอันเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วโลกนั้น เป็นการศึกษาที่เอา 'ศาสตร์' หรือ 'วิชา' เป็นตัวตั้ง โดยไม่ได้เอาความจริงของชีวิตเป็นตัวตั้ง (ประเวศ วะสี ๒๕๔๒) ซึ่งทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีแต่ความรู้หากขาดซึ่งศีลธรรมและจริยธรรม การศึกษาดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์ในสังคมปัจจุบันไร้เครื่องมือที่จะนำพาตนเองและสังคมไปเผชิญหน้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงและความสลับซับซ้อนของปัญหาที่กำลังถาโถมเข้ามาอย่างรวดเร็วจากทุกทิศทุกทางได้อย่างรู้เท่าทัน สภาวะดังกล่าวจึงนำมาสู่ปัญหาภายในครอบครัว ปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งภายในสังคม หรือแม้แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกที่เราต่างร่วมกันเผชิญอยู่ในขณะนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ๒๕๔๖)

อย่างไรก็ดี การตระหนักถึงที่มาของปัญหาดังกล่าวได้ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้นหลายรูปแบบ หลายขนาน และที่น่าสนใจเป็นพิเศษก็คือการนำกระบวนการศิลปะมาเชื่อมโยงกับหลักของศาสนาพุทธเพื่อเป็นฐานของการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน หรือในที่นี้เรียกว่าการเรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาของเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเป็นองค์รวม ไม่ได้แยกเนื้อหาสาระออกจากชีวิต แต่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม และบูรณาการเนื้อหาวิชาลงสู่ชีวิตจริงของเยาวชนหวังผลการพัฒนา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ภาพ

สูงสุดที่ต้องการเห็น คือ เยาวชน เป็นผู้ที่รู้จักตัวเอง และรู้สึกชัดเจน ไปถึงรากเหง้าทั้งการสืบเชื้อสายและรากเหง้าของวัฒนธรรมพื้นถิ่น ที่ตนอาศัย ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต มีปัญญา ในการพาดนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้โดยใช้วิชาความรู้และภูมิปัญญา เป็นทุนให้กับตนเอง และท้ายสุดสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข

ด้วยเหตุนี้คณะทำงานจึงเห็นว่าการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน หรือในที่นี้เรียกว่าการเรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์นอกห้องเรียน ด้วยการใช้กระบวนการศิลปะมาเชื่อมโยงกับหลักของศาสนาพุทธ เพื่อเป็นฐานของการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน นั้น จึงนับได้ว่าเป็น ทางออกของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาลังคมในปัจจุบันที่สำคัญ อีกทางหนึ่ง

จากแนวคิดดังกล่าว กลุ่ม “ออมทอง” จึงมีความสนใจและมีความคิดริเริ่มที่จะถอดองค์ความรู้จากดำเนินโครงการ “หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัฒนธรรม ในหมู่เยาวชน เพื่อศึกษาทบทวนกระบวนการพัฒนาเยาวชนที่ กลุ่ม “ออมทอง” ได้ใช้ในการดำเนินโครงการ และเพื่อสังเคราะห์รูปแบบ ความสำเร็จของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางให้กับผู้ ที่สนใจได้ ศึกษาและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันต่อไป

กลุ่ม “ออมทอง”

พฤษภาคม ๒๕๕๖

“หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะ
ของกลุ่มมอสมทอง มหาสารคาม

ชิตวัน สมรูป

สารบัญ

คำนำ

บทที่ ๑	มารู้จักโครงการ “หมอลำหุ่น”	๑๑
บทที่ ๒	เรื่องเล่า...เล่าเรื่องถอดองค์ความรู้ โครงการ “หมอลำหุ่น” ๕	๒๑
บทที่ ๓	บันทึกปิดท้ายจากวิทยากร	๖๙
บทที่ ๔	จดหมายเหตุ หมอลำหุ่นคณะ “เติ๊กเทวดา”	๗๗

ภาคผนวก

บทที่ ๑ มารู้จักโครงการ “หมอลำหุ่น”

โครงการ

“หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
และค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน

หลักการและเหตุผล

ที่ผ่านมา กลุ่ม “ออมทอง” จ.มหาสารคาม ได้ดำเนินโครงการละครหุ่นโรงเล็ก “ตามรอยพระสูตร “องคุลิมาล” ศิลปะละครหุ่นนำสู่ศีลธรรม สร้างสรรค์สังคมสุขภาวะ และ โครงการ “เล็ก ๆ ที่แตกต่าง... ร่วมสร้างสรรค์สื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนกับคนและหุ่น (เล็ก ๆ)” โดยการสนับสนุนของ สสส. เพื่อพัฒนาศักยภาพและสุขภาวะเยาวชนด้วยการบูรณาการระหว่างศิลปะการละครร่วมสมัยกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่เยาวชนได้โดยตรง

ซึ่งผลปรากฏว่า เกิดการตอบรับจากเยาวชนและชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างดี เนื่องจากพวกเขาเหล่านั้นมิได้รู้สึกว่าการบวณการที่เกิดขึ้นระหว่างการอบรมเชิงปฏิบัติการถูกแยกออกจากวิถีชีวิตประจำวัน ในทางกลับกัน พวกเขากลับได้ค้นพบการเดินทางกลับไปหารากเหง้าของตนเองและเรื่องราวของท้องถิ่นผ่านสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน เช่น การสืบค้นนิทานก้อม (นิทานพื้นบ้านของชาวอีสาน), การสืบค้นคำผญา (ปรัชญาคำสอนภาษาอีสานโบราณส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น), การฝึกหัดวาดภาพและลงสีจากภาพเขียนผนังสิมโบราณ (วัดดงบังและวัดป่าเรไรย์), การเรียนรู้วิถีการเล่าเรื่องและสร้างสรรค์เรื่องด้วยภาษาอีสานจากพ่อครูแม่ครูหมอลำ, หัดฟังจังหวะและลองสร้างเสียงดนตรีประกอบการแสดงจากพ่อหมอแคน ตลอดจนเรียนรู้และลองปฏิบัติเชิดหุ่นผ่านทั้งทักษะการขีดหนังประโมทัยและการขีดของนักการละครร่วมสมัย ฯลฯ จนเกิดเป็นคณะละครหุ่นโรงเล็ก “เด็กเทวดา” ขึ้น สามารถเล่นหมอลำหุ่นเรื่อง “องคุลิมาล” เผยแพร่ประเด็นศีลธรรม ที่เรียกว่า ศิลปะนำสู่ศีลธรรม ออกสู่สายตาสาธารณะได้อย่างเต็มภาคภูมิ

คุณค่าที่เกิดจากการเรียนรู้จักตนเองและวิถีชุมชนผ่านงานศิลปวัฒนธรรมชุมชน, เรื่องราวของพระพุทธศาสนา ผสมผสานกับกระบวนการศิลปะบูรณาการหลากหลายแขนง โดยมีศิลปินผู้ดำเนินโครงการเป็นผู้เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันนั้น ทำให้พวกเขามองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และอยากที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูและดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวอีสานให้ยั่งยืนสืบไป

และเหนือไปกว่านั้น พลังจากประสบการณ์การทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินผู้ดำเนินโครงการ, ศิลปินพื้นบ้าน, ประชาชนชาวบ้าน, ชุมชน และเยาวชน ได้ก่อแรงบันดาลใจให้เกิดความต้องการที่จะพัฒนา “หมอลำหุ่น” ให้กลายเป็น “สมบัติของชุมชน” ที่จะสามารถส่งทอดจากรุ่นไปสู่รุ่นได้ด้วยความมุ่งมั่นมาตปรารถนาอย่างแรงกล้าและด้วยจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอันมีสื่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีอีสานเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในหนุนนำให้ดำเนินไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

จากโครงการทั้งสองที่ผ่านมา เราตระหนักดีว่า “พลังเยาวชนพลังชุมชน และพลังของสื่อศิลปวัฒนธรรม” สามารถที่จะสร้างสรรค์ “คณะหมอลำหุ่น” ให้หรือฟื้นกลับมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ผลที่ปรากฏตามมาอย่างไม่คาดหมาย ก็คือ “เพื่อนคู่คิดที่เต็มชีวิตชีวาให้แก่กัน” ระหว่างศิลปินพื้นบ้าน(หมอลำ, หมอแคน, หนังประโมทัย ฯลฯ) , ศิลปินผู้ดำเนินโครงการ, เยาวชน และชุมชน รวมทั้งการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดทัศนคติและค่านิยมเชิงบวกด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและการใช้เวลาว่างของเยาวชนนอกห้องเรียน ดังนั้นการสานต่อโครงการฯ ต่อไป จึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of Change) ของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ด้านความรู้ ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมสุขภาพะ เน้นจิต-ปัญญา และเพื่อการเสริมหนุนการเกิดขึ้นงานสื่อศิลปวัฒนธรรม (Art Pieces) เพื่อการเปลี่ยนแปลงต้นแบบ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม และหรือพื้นที่ใกล้เคียง ให้ขยายวงกว้างเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

จากแรงบันดาลใจข้างต้น จึงทำให้ กลุ่ม “อมมทอง” เล็งเห็นความสำคัญของการใช้สื่อศิลปวัฒนธรรม “หมอลำหุ่น” เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน ในรูปแบบกระบวนการความคิด “การสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน” มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเสริมหนุนให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of Change) ของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ด้านความรู้ ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมสุขภาวะ และเพื่อให้เกิดชิ้นงานสื่อศิลปวัฒนธรรม (Art Pieces) เพื่อการเปลี่ยนแปลงต้นแบบ โดยเน้น “การมีส่วนร่วมของเยาวชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศิลปินพื้นบ้านในชุมชน” เป็นกระบวนการนำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชน ในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้พื้นที่ อำเภอนาหวาง จังหวัดมหาสารคาม เป็นพื้นที่นำร่อง ก่อนที่จะขยายไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง ด้วยเห็นว่า ปัญหาใหญ่ของชุมชนในปัจจุบันที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน คือ ปัญหาการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน เด็กและเยาวชนในพื้นที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงของการเสพติดวัตถุนิยมโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาทิ โทรศัพท์มือถือ เครื่องคอมพิวเตอร์พกพา กระแสแฟชั่น รวมทั้งสิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ ที่เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านี้สามารถนำพามาซึ่งปัญหาเรื่องเพศในวัยเรียน การติดสื่อลามกอนาจาร การติดแพนชั่นตามกระแสนิยม การโตกว่าวัยและการครอบงำของวัตถุนิยมที่พวกเขาใช้ทดแทนความอบอุ่นจากสภาพครอบครัวที่พ่อแม่ต้องดิ้นรนอพยพไปทำงานต่างถิ่นด้วยพิษเศรษฐกิจ ฯลฯ

ปัญหาเหล่านี้ควรจะได้รับการโอบอุ้มจากชุมชนและคนรอบข้างที่เข้าใจปัญหาพื้นฐานและสามารถร่วมด้วยช่วยกันป้องกันและแก้ไขได้ในเบื้องต้นด้วยวิถีชุมชนคนอีสานและสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงให้เขาเหล่านั้นเติบโตไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อสังคมสมบูรณ์ในอนาคต

กลุ่ม “อมทอง” เชื้อมั่นว่าโครงการ “หมอลำหุ่น... สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ที่ผ่านการออกแบบกระบวนการมาจากการสัมผัสกับวัฒนธรรมอีสานอย่างลึกซึ้งและการร่วมใช้ชีวิตกับชุมชนชาวอีสานมาเป็นระยะเวลาหนึ่งนั้น จะสามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีต่อเยาวชน และชุมชน ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นวิธีที่จะทำให้เกิดการกระเพื่อมทางความคิด ทัศนคติ และค่านิยมเชิงบวก ฯลฯ ได้

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของ โครงการ “หมอลำหุ่น... สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ที่ถือกำเนิดขึ้นจากการต่อยอดของทั้งสองโครงการที่ผ่านมา ด้วยจุดมุ่งหมายการร่วมแก้ไขปัญหามุมชนอย่างมีส่วนร่วม และสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชนด้วยสื่อหมอลำหุ่น ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะให้แก่เยาวชนและชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์ มีความสุขและภาคภูมิใจในสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนของตน

วัตถุประสงค์ในการทำโครงการ

- เพื่อส่งเสริมให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Process of Change) ด้านทัศนคติและค่านิยมเสพติดวิถีผู้นิยมใน หมู่เยาวชน

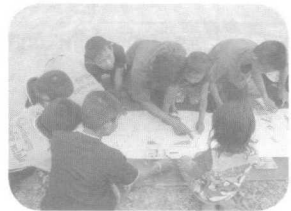
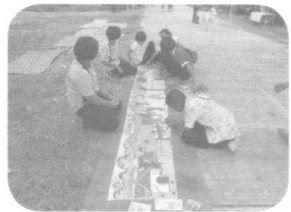
- เพื่อให้เกิดชิ้นงานสื่อศิลปวัฒนธรรม (Art Pieces) เพื่อการเปลี่ยนแปลงต้นแบบ ในรูปแบบ “หมอลำหุ่น” ที่ดำเนินเรื่องราวเพื่อการขัดเกลาจิต-ปัญญา อันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงจากภายใน

- เพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับภาคีเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Change Agents) ได้แก่ ศิลปิน - เยาวชน - ผู้นำชุมชน เพื่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเด็นสาธารณะ (Change Issue) ในชุมชน/พื้นที่

- เพื่อสร้างการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมโดยใช้สื่อ “หมอลำหุ่น” และ “ของดีชุมชน” เป็นตัวเชื่อมโยงในกิจกรรม

กิจกรรม/การดำเนินงาน
แผนปฏิบัติการโครงการ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ/เครื่องมือ	กลุ่มเป้าหมาย	พื้นที่/สถานที่	ระยะเวลา
<p>การส่งเสริมการเกษตรเชิงรุก</p> <p>กิจกรรม</p> <p>1. ไร่รวมผลผลิตเชิงรุก/สวนผสมเกษตรกรรมตามธรรมชาติจากปฐพีดิน รมถั่ว ถั่วเขียว ถั่วพร้า มะเขือเทศ และผักสวนครัว</p>	<p>เพื่อส่งเสริมการเกษตรเชิงรุก</p> <p>ให้ความรู้แก่เกษตรกร</p>	<p>การสาธิต/การปฏิบัติจริง</p>	<p>เกษตรกรในชุมชน</p>	<p>พื้นที่เกษตรกรรม</p>	<p>27-29 พ.ค. 56</p> <p>24:30 น. - 5:59 น.</p> <p>99 ไร่ 55 (12 ไร่)</p>
<p>2. กิจกรรม "ปลูก/ฟื้นฟูสวนหมักปุ๋ย" ของผู้สูงอายุ</p>	<p>เพื่อส่งเสริมการเกษตรเชิงรุก</p> <p>ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ</p>	<p>การสาธิต/การปฏิบัติจริง</p>	<p>ผู้สูงอายุในชุมชน</p>	<p>พื้นที่เกษตรกรรม</p>	<p>27-29 พ.ค. 56</p> <p>24:30 น. - 5:59 น.</p> <p>99 ไร่ 55 (12 ไร่)</p>

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก :

แกนนำเยาวชนในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ 20 คน

เยาวชน ชุมชน ศิลปินพื้นบ้าน ในชุมชนที่สนใจและมี
ส่วนร่วมในกิจกรรม 100 คน หรือมากกว่านั้นตามสถานการณ์จริง

กลุ่มเป้าหมายรอง :

เยาวชน และ คนในชุมชน ในพื้นที่ใกล้เคียงที่สนใจและมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมและเข้าชมการแสดง ๖๐๐ คน (รอบละ ๒๐๐ คน)

รายชื่อสมาชิกแกนนำเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ชื่อเล่น	ชั้น	โรงเรียน
๑	ด.ช.รุ่งสุริยา บุญสิงห์	รุ่ง	ม.๑	นาตุนประชาสรรค์
๒	ด.ช.เกียรติกร สีหาบุญทอง	เบียร์	ม.๑	นาตุนประชาสรรค์
๓	ด.ช.จักรพงษ์ สีหาบุญทอง	แพนด้า	ม.๒	นาตุนประชาสรรค์
๔	ด.ช. พงศธร แสนโท	อ็อฟ	ม.๓	นาตุนประชาสรรค์
๕	ด.ช.ปรีดา ทองดี	อาท	ม.๑	นาตุนประชาสรรค์
๖	ด.ช.ภูสิทธิ์ โสโพธิ์	อาท	ป.๖	บ้านหนองโนใต้
๗	ด.ช.นพกร อุทัยฉาย	ติ๊ะ	ป.๗	บ้านหนองโนใต้

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ชื่อเล่น	ชั้น	โรงเรียน
๘	ด.ช.นครินทร์ โคตรชมภู	เอส	ป.๕	บ้านหนองโนใต้
๙	ด.ญ.เกวลี โทแสง	ผิง	ป.๖	บ้านหนองโนใต้
๑๐	ด.ญ. ศิริรัตน์ ศรีวงษ์	ฮีน	ป.๕	บ้านหนองโนใต้
๑๑	ด.ญ.อรรวรรณ บัดติลาพัง	ฟาง	ป.๖	บ้านหนองโนใต้
๑๒	ด.ญ.นริศรา วันดี	โรส	ป.๕	บ้านหนองโนใต้
๑๓	ด.ญ.จุจิรา บักการะโต	แตง	ป.๕	บ้านหนองโนใต้
๑๔	ด.ญ.ศรินดา การะน้อย	เอวา	ป.๕	บ้านหนองโนใต้
๑๕	ด.ช. พิทวิส มะธิเปนา	น้ำ	ป.๑	บ้านหนองโนใต้
๑๖	ด.ญ.ณัฐวิภา บำรุงนอก	เอิร์น	ป.๖	บ้านหนองโนใต้
๑๗	นายอนกร ยอดสะเทิน	เจมส์	ม.๕	ดงบังพิสัยนวการนุ สรณ์
๑๘	นายอดิเทพ บุรีมาตร	ท๊อป	ปี๒	ม.ราชภัฏมหาสารคาม
๑๙	นายชัชวาล ยอดป้องโพธิ์	ม้อ	ปี๑	ม.ราชภัฏมหาสารคาม
๒๐	นางสาวเนตรทราย คงวีร วัฒนกุล	เม	ปี๕	ม.ราชภัฏมหาสารคาม

บทที่ ๒ เรื่องเล่า...เล่าเรื่อง ถอดองค์ความรู้ โครงการ “หมอลำหุ่น”ฯ

ตั้งโจทย์ปัญหาคาใจ...ที่ต้องการเปลี่ยนแปลง

จากประสบการณ์การทำงานกับเยาวชนและนักศึกษาใน
มหาสารคาม ทำให้ทราบถึงปัญหาของเยาวชนในปัจจุบันที่พบมาก
คือ เด็กและเยาวชนในพื้นที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงของการเสพติดวัตถุนิยม
โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาทิ การใช้โทรศัพท์มือถือเกินความจำเป็น
ในชีวิต การติดเครื่องคอมพิวเตอร์พกพา หลงใหลกระแสแฟชั่นแล
สิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ รวมทั้งการไร้รากศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น ซึ่ง
เราปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านี้สามารถนำพามาซึ่งปัญหาเรื่องเพศในวัย
เรียน การติดสื่อลามกอนาจาร การติดแฟชั่นตามกระแสนิยม การโตก
ว่าวัยและการครอบงำของวัตถุนิยมที่พวกเขาใช้ทดแทนความอบอุ่น
จากสภาพครอบครัวที่พ่อแม่ต้องดิ้นรนอพยพไปทำงานต่างถิ่นด้วย
พิษเศรษฐกิจ ฯลฯ

ปัญหาเหล่านี้ควรจะได้รับการโอบอุ้มจากชุมชนและคนรอบข้างที่เข้าใจปัญหาพื้นฐานและสามารถร่วมด้วยช่วยกันป้องกันและแก้ไขได้ในเบื้องต้นด้วยวิถีชุมชนคนอีสานและสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงให้เขาเหล่านั้นเติบโตไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เพื่อสังคมสมบูรณ์ในอนาคต

กลุ่ม “มอสมทอง” จึงเกิดแรงบันดาลใจและเชื่อมั่นว่า โครงการ “หมอลำหุ่น... สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยม เสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ที่ผ่านการออกแบบกระบวนการมาจากการสัมผัสกับวัฒนธรรมอีสานอย่างลึกซึ้งและการร่วมใช้ชีวิตกับชุมชนชาวอีสานมาเป็นระยะเวลาหนึ่งนั้น จะสามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีต่อเยาวชน และชุมชน ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นวิธีที่จะทำให้เกิดการกระเพื่อมทางความคิด ทัศนคติ และค่านิยมเชิงบวก ฯลฯ ได้ อย่างน้อยเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้น อาทิเช่น การกล้าแสดงออก ความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ ความมีวินัยในการทำงานร่วมกัน และประสิทธิผลยิ่งกว่านั้น คือ การขัดเกลาทางจิตใจให้เยาวชนเกิดความรู้สึกผิด ชอบ ชั่ว ดี รู้หน้าที่ของตน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ร่วมรับรู้ รับฟังปัญหา วางแผนพัฒนาฯ กับชุมชน

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน กลุ่ม “มอสมทอง” จึงวางแผนปฏิบัติการโครงการด้วยการร่วมวางแผนพัฒนาโครงการ/ ออกแบบกระบวนการ และค้นหาประเด็นปัญหาของเยาวชนในพื้นที่ ร่วมกับ ผู้ปกครอง ศิลปินพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน คณะครูในโรงเรียน และ ตัวแทนเยาวชน ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนร่วม

ในการปรึกษาหารือประเด็นปัญหาชุมชนและร่วมออกแบบกระบวนการ และตารางเวลาในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริง และหาทางเยียวยาป้องกันแก้ไข ทั้งให้เกิดความยืดหยุ่นในการดำเนินโครงการเพื่อยังประโยชน์แก่ชุมชน และ เยาวชน ได้อย่างเต็มที่

การลงพื้นที่พบปะพูดคุย และ ร่วมวางแผนงานร่วมกัน โดยจัดวงเสวนาระหว่างผู้ปกครอง ศิลปินพื้นบ้าน ตัวแทนเยาวชน คณะครูอาจารย์จากสามโรงเรียน ร่วมกับ กลุ่ม “ออมทอง” เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของชุมชนอีสาน ที่ถูกพิษเศรษฐกิจจู่กรรณ ทำให้ครอบครัวต้องพรากจากกันด้วยการ

อพยพไปทำงานต่างถิ่นของพ่อแม่ ทิ้งให้เยาวชนต้องอาศัยอยู่กับคน
เฒ่าคนแก่เป็นผู้เลี้ยงดูตามอัตภาพ และ เยาวชนเสพติดวัตถุนิยม
เช่น การติดโทรศัพท์มือถือ การแว่นมอเตอร์ไซด์ การจับคู่ชู้สาวในวัย
เรียน คลั่งไคล้แฟชั่น ฯลฯ จึงทำให้เยาวชนได้ขึ้นชื่อว่าเป็นกลุ่มเสี่ยง

เมื่อเกิดการร่วมรับรู้ รับฟังปัญหา และแลกเปลี่ยนความคิด
ระหว่างกันได้อย่างทั่วถึง เราจึงสามารถนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากการ
ร่วมประชุมมาวางแผนพัฒนาฯ ให้กับชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วม
เป็นการฝึกกำลังแบบร่วมด้วยช่วยกัน

มองหาเพื่อนร่วมทาง...ดำเนินการเปลี่ยนแปลง

หลังจากวิเคราะห์ โจทย์ปัญหาหัวใจ และ ร่วมรับรู้ รับฟัง
ปัญหา วางแผนพัฒนาฯ กับชุมชน ในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบ
ต่อเยาวชนในพื้นที่เขตจังหวัดมหาสารคามแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ
การมองหาเพื่อนร่วมทางเพื่อดำเนินการเปลี่ยนแปลง ด้วยตระหนัก
ดีว่า การทำงานเพียงหนึ่งเดียวโดยปราศจากเพื่อนร่วมคิด และ ร่วม
ทาง นั้น เป็นการทำงานหน้าเดียว จะเหนื่อยเปล่าในช่วงเวลาที่จำกัด
เช่นนี้ ดังนั้น “เครือข่าย” จึงมีความสำคัญมากในการทำงานในพื้นที่
ซึ่งการดำเนินโครงการในปีนี้ กลุ่ม “อมมทอง” จ.มหาสารคาม และ
หมอลำหุ่นคณะ “เด็กเทวดา” อ.นาหวาย จ.มหาสารคาม จึงได้ร่วมมือ
กับหลายสถาบันการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ ในการสร้าง “แกนนำ”
เยาวชน ขึ้น เพื่อเป็นตัวช่วยในการขยายฐานทางความคิดและสร้าง
ระบบผู้นำให้เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

ในการทำงานครั้งนี้ กลุ่ม “อมมทอง” จ.มหาสารคาม ได้
ขยายฐานเครือข่ายเพื่อนร่วมทาง...ดำเนินการเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมจาก

โรงเรียนบ้านหนองโนใต้และโรงเรียนนาคุณประชาสรรค์ เป็นจำนวน ทั้งหมด ๙ เครื่องข่าย ได้แก่

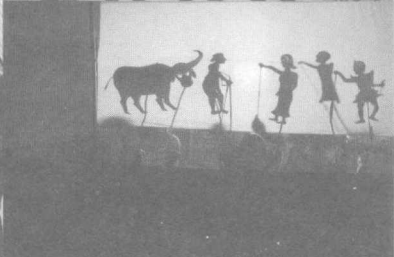
- หลักสูตรสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- โรงเรียนบ้านเขวาสี อ.พยัคฆภูมิสัย จ.มหาสารคาม
- โรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง อ.นาคุณ จ.มหาสารคาม
- โรงเรียนบ้านเชียงเหียน อ.เมือง จ.มหาสารคาม
- โรงเรียนสารคามพิทยาคม อ.เมือง จ.มหาสารคาม
- โรงเรียนดงบังพิสัยนวการนุสรณ์ อ.นาคุณ จ.มหาสารคาม
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด
- ศูนย์เรียนรู้วัดโพธาราม อ.นาคุณ จ.มหาสารคาม
- พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงเหียน อ.เมือง จ.มหาสารคาม

เลือกธรรม... ทำให้ถูกต้อง

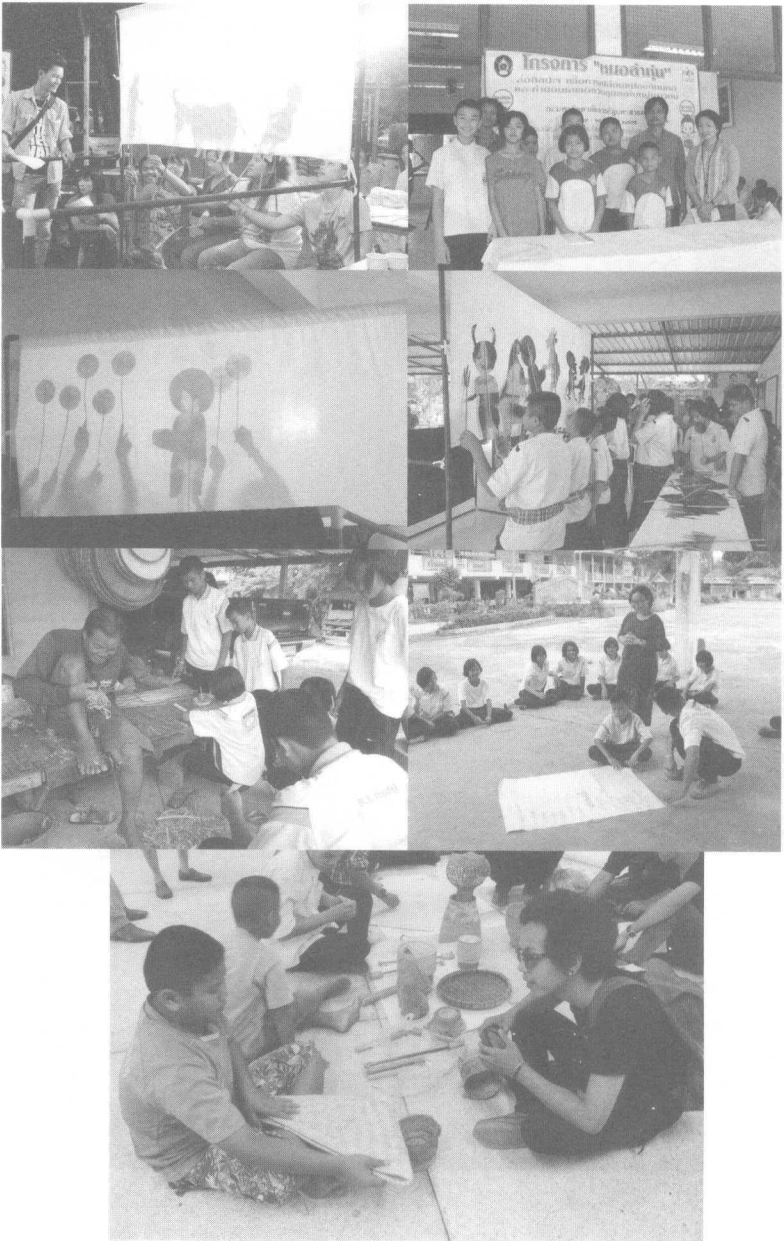
มองหา “เพื่อน” และ “เพื่อน” รักรู้ เข้าใจ และ ยอมรับ อุดมการณ์และแผนการดำเนินการเปลี่ยนแปลงของเราเป็นอันดีแล้ว การทำงานต่อไป คือ เลือกธรรม... ทำให้ถูกต้อง

การบ้านข้อนี้ คณะทำงาน ต้องประชุมปรึกษาหารือ และ วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ว่าสมควรจะใช้ “ธรรม” เรื่องใด มาบูรณาการ หรือเชื่อมโยง กับ กระบวนการคิดปะต่าง ๆ ที่ถือเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของเยาวชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของเครือข่ายแต่ละแห่ง ก็มีความสนใจที่แตกต่างกัน และ เขาเหล่านั้นก็มีส่วนในการเลือก “ธรรม” ของตนด้วย อาทิ เช่น หลักสูตรสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มีความสนใจวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เรื่อง “ปาจิต - อรพิม” และมีความคิดที่จะต่อยอดสร้างสรรค์หุ่นเงาจากภาพวาดผนังสิม (ผนังโบสถ์) กลุ่ม “อมทอง” จึงได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “สืบสานหมอลำพื้นบ้านและการสร้างสรรค์หุ่นเงา เรื่อง ปาจิต - อรพิม” ขึ้น ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๕ (รอบที่ ๑) และวันที่ ๑๔-๑๖ กันยายน ๒๕๕๕ (รอบที่ ๒) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อส่งเสริมให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน และเพื่อเผยแพร่ชิ้นงานสื่อศิลปวัฒนธรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงต้นแบบในรูปแบบ “หมอลำหุ่น” ที่ดำเนินเรื่องราวเพื่อขัดเกลาลจริต ปัญญา อันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงจากภายในและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชนได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เยาวชน ศิลปิน ผู้นำชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเด็นสาธารณะในชุมชน/ พื้นที่วรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน เรื่อง “ปาจิต - อรพิม” นี้ มุ่งหวังให้ลึกซึ้งซึ่งจะเห็นถึง “ธรรม” ของการครองเรือน ความซื่อสัตย์ และความพอใจในของ ๆ ตน

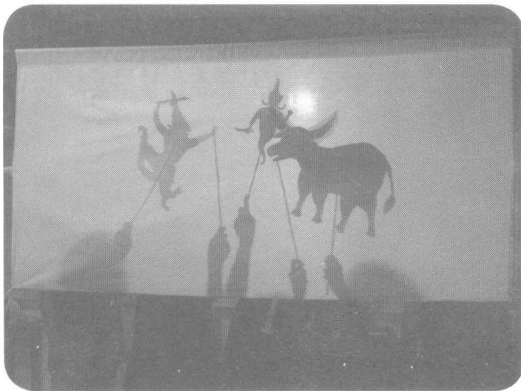

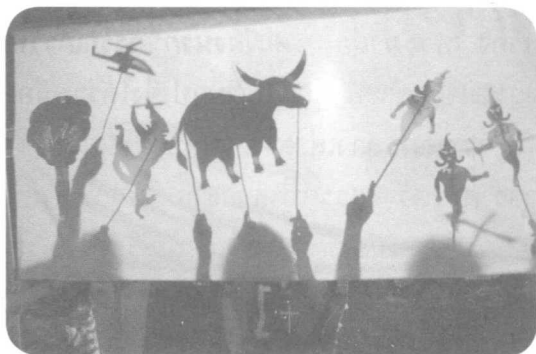
๒๘ | "หมอลำหุ่น" สื่อศิลปะของกลุ่มอมตอง มหาสารคาม

โรงเรียนบ้านเขวาสกุล อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม มีความสนใจเรื่อง “พระมาลัยโปรดเมืองนรก” วรรณกรรมที่แฝงธรรม เรื่องผลของกรรมจากการทำบุญ - ทำบาป จึงได้ร่วมมือกันจัดแสดง หมอลำหุ่นสังฆจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน และ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงาและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน เรื่อง “พระมาลัยโปรดเมืองนรก” ให้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านเขวาสกุล อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม จำนวน ๑๐๐ คน ขึ้น เมื่อวันที่ ๑ - ๒ กันยายน ๒๕๕๕

โรงเรียนสารคามพิทยาคม อ.เมือง จ.มหาสารคาม สนใจเรื่อง “ทรรพี - ทรพา” วรรณกรรมสอนคติธรรม เรื่อง ความกตัญญูรู้คุณ และ โทษของการหลงลืมตนเอง กลุ่ม “ออมทอง” ร่วมกับ เครือข่ายศิลปินพื้นบ้าน จึงได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงาและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน เรื่อง “ทรรพี - ทรพา” ให้แก่ นักเรียน ชมรมละคร โรงเรียนสารคามพิทยาคม อ.เมือง จ.มหาสารคาม จำนวน ๖๐ คน ขึ้น เมื่อวันที่ ๒๒ - ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕

โรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง อ.นาตุน จ.มหาสารคาม เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เยาวชนไม่เคยผ่านประสบการณ์โดยการใช้กระบวนการศิลปะบูรณาการกับสื่อศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นมาก่อน จึงสนใจที่จะเลือก “ธรรมจากบทพญา” คำสอนโบราณของชาวอีสานที่ส่งทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มาเป็นเครื่องมือนำทางในการเปลี่ยนแปลงภายในตน ดังนั้นการทำงานกับเครือข่ายนี้ เราจึงจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านศิลปะการละครและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน พร้อม ๆ กับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ให้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง จำนวน ๓๐ คน ขึ้น เมื่อวันที่ ๖-๗ และ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ เพื่อเป็นพื้นฐานให้พวกเขาได้เริ่มเปิดประสบการณ์ด้านศิลปะและการเรียนรู้ในห้องเรียนเพิ่มขึ้น

โรงเรียนบ้านเชียงเหียน อ.เมือง จ.มหาสารคาม เป็นอีกเครือข่ายหนึ่งที่มีต้นทุนทางสื่อศิลปวัฒนธรรมสูง เพราะอยู่ในพื้นที่ของชุมชนที่มีทั้งศิลปินพื้นบ้านด้านหนังประโมทัย และ พิพิธภัณฑท์พื้นถิ่นบ้านเชียงเหียน แต่เนื่องจากยังขาดบุคลากรที่จะพาเชื่อมโยงและพาพวกเขาให้เห็นคุณค่าของต้นทุนดังกล่าว จึงเป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่เราจะเป็นผู้ “พาคิด พาศึกษา พาทำ” ดังนั้นจึงเกิดเป็นความร่วมมือกับพิพิธภัณฑท์บ้านเชียงเหียน จัดงานสืบสานศิลปวัฒนธรรมอีสาน “บุ่มบ้านเป็งเมือง” และเวทีเสวนาสาธารณะชุมชน รวมทั้งจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างสรรค์หุ่นเงา ให้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านเชียงเหียน จำนวน ๓๐ คน ณ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นบ้านเชียงเหียน อ.เมือง จ.มหาสารคาม ขึ้น เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ โดยได้รับความสนใจจากผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาสาธารณะชุมชนกว่า ๓๐๐ คน

โรงเรียนดงบังพิสัยนวการนุสรณ์ อ.นาหว้า จ.มหาสารคาม เป็นโรงเรียนมัธยมขนาดกลาง ตั้งอยู่ที่ ต.ดงบัง ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ภาพวาดคนหนึ่งลม วัตโพธาราม และวัดป่าเรไรย์ และที่สำคัญยังเป็นชุมชนที่อุดมไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่เด่นเรื่อง “หนังประโมทัย” หรือ “หนังบักต้อ” สมาชิกจากภาคีเครือข่ายนี้ล้วนผ่านกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการศิลปบูรณาการผลสานกับ “หนังประโมทัย” มาแล้วกว่า ๕ ปี ซึ่งปัจจุบันนี้ยังรวมตัวกันแสดงหนังประโมทัย ในนาม คณะ “เพชรอีสาน”

กลุ่ม “ออมทอง” เล็งเห็นถึงภาวะความเป็นเยาวชนต้นแบบจากเครือข่ายนี้ จึงส่งเสริมให้ทำกิจกรรม “กระบวนการสร้างจิตอาสา” เพื่อขัดเกลาปัญญา ปลุกสำนึกหน้าที่ของเยาวชนต่อชุมชนของตนเอง และสนับสนุนให้เกิดการทำประโยชน์ให้กับชุมชนของตนเอง

ในครั้งนี่ เหล่าสมาชิกจิตอาสา โดยการรวมตัวของเยาวชนจากทุกสถาบันที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๘๐ คน อาทิ โรงเรียนดง

บังพิสัยนุการนุสรณ์ , โรงเรียนบ้านเขาวง , โรงเรียนบ้านโคกเพิ่ม
โคกกลาง, โรงเรียนบ้านหนองโนใต้ ,โรงเรียนนาคุณประชาสรรค์
และ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พร้อมใจกัน
มาเป็นเยาวชนต้นแบบ ทำงานจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน ปรับปรุง
และพัฒนาพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ วัดโพธาราม ให้พร้อมสำหรับการ
ใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เมื่อวันที่ ๕-๗ ตุลาคม ๒๕๕๕ ตก
กลางคืนยังได้ร่วมกันจัดงานเวทีวัฒนธรรมสืบสานหมอลำพื้นบ้าน
และตลาดนัดศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่
สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ”-เวทีสาธารณะชุมชน ครั้งที่
๒ ณ วัดโพธาราม อ.นาคนูน จ.มหาสารคาม ร่วมกับ คณะหนึ่งประ
โมทัย ส.ลำสี และ คณะหนึ่งประโมทัย พ่อทวีคุณ ศิลปินพื้นบ้านที่
เข้ามาร่วมกระบวนการในครั้งนี้ด้วยจิตอาสาเช่นกัน จะเห็นได้ว่า การ
เลือกกรรม...ทำให้ถูกทาง เป็นอีกทางเลือกของการใช้ธรรมะ บูรณาการ
การเรียนรู้ของเยาวชน โดยก่อให้เกิดการเรียนรู้ในบริบทของชุมชน
และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการรวมกลุ่มร่วมแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ผ่านการทดลองเปิดประสบการณ์ใหม่ คือ กระบวนการสร้าง
จิตอาสา และ สร้างการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม มีการประมวลความรู้
และประสบการณ์ของตน ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งกับตนเอง
และชุมชน

จะเห็นได้ว่า การเลือกธรรม...ทำให้ถูกทาง เป็นอีกทางเลือกของการใช้ธรรมะ บูรณาการการเรียนรู้ของเยาวชน โดยก่อให้เกิดการเรียนรู้ในบริบทของชุมชนและอัตลักษณ์ท้องถิ่น เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการรวมกลุ่มร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการทดลองเปิดประสบการณ์ใหม่ คือ กระบวนการสร้างจิตอาสา และ สร้างการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม มีการประมวลความรู้และประสบการณ์ของตนที่จะนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงทั้งกับตนเองและชุมชน

วัฒนธรรม ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม

ในโครงการนี้เยาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่นและอาชีพจากปราชญ์ชาวบ้าน อาทิ ประเพณีพื้นบ้าน เครื่องจักสาน การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม วิธีการทอผ้าไหม การปลูกผัก, เรียนรู้ด้านสื่อศิลปะวัฒนธรรมชุมชนจากศิลปินพื้นบ้านและจากรุ่นพี่

ลินไซ (คณะเพชรอีสาน) อาทิ หมอลำกลอน ลำเต้ย ดนตรีอีสาน (แคน พิณ โหวด), เรียนรู้ศิลปะร่วมสมัยหลากหลาย อาทิ หุ่นเงา หุ่นสาย และหุ่นเชิด จากผู้เชี่ยวชาญและศิลปินอาชีพ ซึ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะนี้ทำให้เยาวชนได้เปิดประสบการณ์เรียนรู้ของตนเองได้กว้างและลึกซึ้ง อีกทั้งยังได้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแบบกลุ่ม ระหว่างเพื่อนพี่น้องพี่ และระหว่างคนในชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์และปูพื้นฐานการเชื่อมโยงด้านสื่อศิลปวัฒนธรรม ชุมชน ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และศิลปะหลากหลายแขนง อันจะนำไปสู่การสร้างสรรคงานหมอลำหุ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะเราตระหนักดีว่าการสื่อสาร ความสัมพันธ์ ศิลปะ ประเพณีและวิถีชีวิต มิได้แยกออกจากกัน ดังนั้นการทำให้เป็นรู้สึกว่ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและทำไปด้วยความสุข งานที่จะเกิดขึ้นก็จะ

เป็นผลดีตามมาเป็นอัตโนมัติ ดังเช่นที่คณะเด็กเทวดาสามารถรวมตัวกันขึ้นเป็นคณะหมอลำหุ่น สื่อสารเรื่องราวบาปบุญคุณโทษ ศีลธรรม จริยธรรม หลักในการดำเนินชีวิต ผ่านบทละครเรื่อง “องคุลิมาล” ให้แก่ชุมชนบ้านหนองโนใต้และชุมชนใกล้เคียงได้ประจักษ์ และเป็นที่ยอมรับแก่สังคมวงกว้างในเวลาอันรวดเร็ว

การทำโครงการครั้งนี้ กลุ่ม “ออมทอง” ยังคงใช้การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน และหลักของ ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มาประกอบกับการจัดกระบวนการเรียนรู้เสมอ และเล็งเห็นว่าสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนนั้นก็ยังมี ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม แฝงอยู่ในตัวของมันเอง เพียงแต่เราต้องนำออกมาสอนหรือจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนได้ตระหนักเพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ยอมรับ และนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริงของพวกเขา

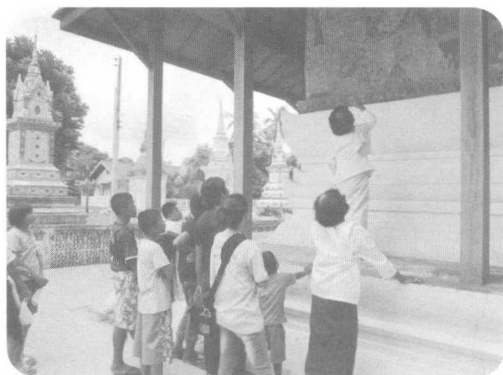
ในโครงการนี้เราจะเห็นภาพของการล้อมวงอ่านพระสูตร หรือ หนังสือที่มีสาระของเรื่องบาปบุญคุณโทษ และสนทนากันหลังจากการอ่าน ว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นกันอย่างไร ทุกความเห็น

ไม่มีการชี้ผิดถูก แต่เป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้คิดและตีความผ่านประสบการณ์ของตัวเองและประสบการณ์ใหม่จากการอ่านการสนทนาแลกเปลี่ยนระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้นอกจากจะได้เรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม แล้ว ผลที่ได้ตามมาคือ กระบวนการคิดวิเคราะห์ และประมวลความรู้ นำมาซึ่งการคิดบทละคร การสร้างสรรค์คำพญา และทำความเข้าใจในเนื้อเรื่องที่จะสร้างสรรค์กันต่อไป ในครั้งนี้พระสูตรเรื่อง “องคุลิมาล” และ หนังสือเรื่อง “พระมาลัย” ได้เป็นอีกสองเรื่องที่ยาวชนได้ให้ความสนใจเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีเรื่อง “ทรวี - ทรวา” และ วรรณกรรมพื้นบ้าน เรื่อง “ปาจิต - อรพิม” ก็ดึงดูดใจยาวชนให้อ่านและนำสารสำคัญของเนื้อเรื่องมาสร้างสรรค์เป็นละครหุ่นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน

บทบาทของผู้ปกครองและเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงใน
เชิงบวกของเยาวชน

“เด็ก ๆ พัฒนาได้ดีขึ้น เด็กรู้จักภาระงาน รับผิดชอบมากขึ้น
เริ่มแรกเด็กไม่ค่อยมีความสามารถ ไม่กล้า หลังจากเข้าร่วมโครงการ
ก็เปลี่ยนแปลงไปดีขึ้นมาก”

ครูพจรินทร์ ปะรินทร์
โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“ตอนแรกไม่อยากจะเรียน อยากล่า เตี้ยวนี้ เขาผูกพันกับผญว
การท่องบท ตื่นขึ้นอยากมาโรงเรียนอย่างเดียว สนใจขึ้น อยากมา
โรงเรียน มาแสดง มีความรับผิดชอบ เขียนงานส่งคุณครู ตูต๊ะบอกว
พี่ๆ จากคณะสินไซ ไม่สู้บยา ไม่กินเหล้า แตกต่างจากเด็ก ม.๒ ม. ๓
ของบ้านเรา พี่ๆ สินไซพากันเย็บฉากเย็บผ้า เป็นคนหนุ่มที่ไม่สู้บยา”

ผู้ปกครอง ด.ช.นพกร อุทัยชัย

“เด็กสนใจมากขึ้น รับผิดชอบงาน กล้าล่า กล้าร้อง รับผิดชอบ
ชอบทำการบ้าน ตกเย็นก็ทำการบ้านที่ครูให้ไว้ ว่า แต่ละวันทำอะไร
บ้าง เด็กมีความตั้งใจและจดจ่อกับการแสดงที่จะเกิดขึ้น ตื่นตื่นที่จะ
ได้ไปแสดง อยากให้มีโครงการอย่างนี้อีกภาคหน้า เด็กจะได้มีโอกา
สในการแสดง การมีโอกาสนในการแสดงจะทำให้เขามีประสบการณ์ใน
การแสดงมากขึ้น”

ผู้ปกครอง ด.ญ.ณัฐวิภา บำรุงนอก

“แต่งอยากล่า กลับไปบ้านก็ไปซ้อมล่า ตอนเช้าก็แต่งตัวมา
ค่ายที่โรงเรียน ปกติก็อยู่บ้านเฉยๆ โครงการนี้ทำให้เด็กได้มองเห็น
วัฒนธรรมพื้นบ้าน เด็กได้กล้าแสดงออกต่อชุมชน”

ผู้ปกครอง ด.ญ.รุจิรา ปักการะโถ

“อาทภูมิจำกับการย้อมผ้า ได้เย็บผ้าเป็น จากการทำหุ่น (พาหุ่นไปสวัสดิ์แม่) ได้ฝึกเขียนบันทึกลงครุทุกวัน คิดว่าดีเพราะ ได้พัฒนาการเขียนมากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น ได้ฝึกพูดและ สบตากับคนดู วาดรูป เขียนบันทึกลง ได้ฝึกเขียนภาษาไทย ดีที่สอนวิธี นี้ให้กับเด็ก ๆ อยากให้มีกิจกรรมต่อไปอย่างนี้อีก ปกติอาทก็ไม่ค่อย รับผิดชอบต่องานเท่าไร่ ประทับใจครูวิทยากรที่ฝึกสอนจนเด็กสามารถ ทำหุ่นและสามารถแสดงออกและมีความรู้ความสามารถถ่ายทอดสู่ ท่านผู้ชมได้ อยากให้ทำกิจกรรมแบบนี้อีกอย่างต่อเนื่องเพราะเด็ก ได้รับความรู้หลายด้าน ต้องการให้กลุ่มนักการละครช่วยผลักดัน ให้เด็กได้มีเวทีแสดง เด็กจะได้มีกำลังใจว่าเขาทำกิจกรรมนี้ไม่เขย หรือล้มหลัง

ผู้ปกครอง ด.ช.ภูสิทธิ์ ไสโพธิ์

“เมื่อก่อนโรสเป็นคนไม่พูด แต่เดี๋ยวนี้พูดได้เยอะขึ้น กลับ บ้านไปก็ไปลำให้ฟัง โครงการนี้มีกระบวนการที่ดีมาก เพราะทำให้ เด็กได้รู้จักกับศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวอีสานของเรา ซึ่งสืบทอดกันมายาวนานและกำลังจะเลือนหายไป เป็นกระบวนการ ที่ถือว่าดีมากเพราะเป็นการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมให้กลับมาโด่งดังอีก ครั้ง อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้อีกเพราะทำให้คณะนักแสดงทุกคนรู้จัก หน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบมากขึ้น เด็กกล้าแสดงออก มีความ สำนึกดีในหมู่คณะ มีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย โครงการนี้เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ สร้างความ สัมพันธ์ระหว่างเด็กได้ดี”

ผู้ปกครอง ด.ญ.นริศรา วันดี

“เอสมีความรับผิดชอบมากขึ้น กลับไปบ้านก็กลับไปเขียนบันทึกการบ้านที่ครูให้ไป เมื่อก่อนจะหาตัวไม่เจอ ปีที่แล้วออกไปหาเล่น หาแยม กะปอม แต่ปีนี้เห็นเขียนความรู้สึกที่ไปเขียนเป็นการบ้าน เอสไม่ขาดมาทุกวัน ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์หลาย ดีขึ้นหลาย ความอดทนเพิ่มมากขึ้น แม่ไปลักอ่านบันทึกของเอส บางอย่างก็ได้ใจความ แต่บางอย่างก็ไม่ได้ใจความ มีความกล้าแสดงอย่างมาก ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ตั้งใจทำงาน มีสมาธิมากขึ้น อยากให้มีโครงการนี้ทุกปี เพราะเอสมีความรับผิดชอบมากขึ้น ได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน มีความกล้าแสดงออกและทำเวลาว่างให้มีประโยชน์”

ผู้ปกครอง ด.ช.นครินทร์ โคตรชมภู

“รุ่งมีความตั้งใจสูง ตั้งใจทำมาหากิน สมာธิสัน แต่มีฝีมือ خوبลำ ลำคนเดียวก้อลำ เขาู้คิด ู้ทำศิลปะ ู้รับผิดชอบ อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้เกิดขึ้นอีกเพราะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบมากขึ้น สามารถทำกิจกรรมในกลุ่มได้อย่างดีเยี่ยม”

ผู้ปกครอง ด.ช.รุ่งสุริยา บุญสิงห์

“ภาพรวมตั้งแต่เวทีแรก เด็กมีการเปลี่ยนแปลง คือ ตอนแรกเด็กจะเกี่ยงเรื่องอุปกรณ์การแสดง ไม่อยากถือ แต่ต่อมาก็มีความรับผิดชอบสูง อยากแสดงออก อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรม ชอบคุณพ่อครูแม่ครูมาก ๆ พ่อติดตามงานตลอด ช่วงแรกเขาอยากกลับบ้าน แต่ตอนนี้อยากอยู่โรงเรียน โทรหาครูเวลาที่ทำหุ่นเสร็จ ได้เห็นความ

เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในด้านความกล้าแสดงออกในงานฝีมือสิ่งประดิษฐ์ การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจที่มีความสนใจในงานที่ได้รับมอบหมายและหน้าที่รับผิดชอบของตัวเองมากขึ้น”

ผู้ปกครอง ด.ช.เกียรติกร สีหาบุญทอง

“การแสดงดีซึ่กกว่าเก่า มีความรับผิดชอบสูง มีความมั่นใจสูง ทุกคนมีบทบาท เชิดหุ่นได้ออกAction เด็กมีความภูมิใจที่ได้แสดง มีอารมณ์ร่วมกับบทบาท มีความกระตือรือร้นที่จะแสดง แสดงเสร็จก็ช่วยกันเก็บของ ถ้าเป็นไปได้อยากให้โครงการนี้มีไปเรื่อยๆ การเอาเด็กมาอยู่ร่วมกัน เด็กได้พัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกัน อย่างเช่น เอสกลั้บบ้านก็พูดกับพี่ได้ดีซึ่ก เด็ก ๆ มีความสามารถ ทุกคนมีหน้าที่เชิดและเวลาเชิดเห็นคนเชิด ทำให้เกิดความภูมิใจ ว่าตัวเองเป็นคนเชิดหุ่นตัวนี้ ร่วมกับเพื่อน ๆ เด็กน้อยมีความรับผิดชอบดี เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การวางตัว และมันจะติดตัวของเขาไปในอนาคตได้”

ครูบุญชู โภษาทอง

โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“ถ้าเด็กจบจากโรงเรียนนี้ แล้วไปต่อโรงเรียนอื่น ไม่ต้องห่วงเรื่องการแสดงออกเพราะครูเขียง สอนมาดีแล้ว เด็กที่นี้สอนง่าย กล้าแสดงออก กล้าทำ มีความสามัคคีในกลุ่มและมีความตั้งใจ เชื่อคุณครูผู้ฝึกสอน เด็กน้อย กล้าเชิด ลูกหลานก็รู้จักทางดีจากที่ได้ร้องรำกลอน เรื่ององคูลีมาล เมื่อก่อนเขียนกลอนลำมา ครู ๆ ก็ช่วยกันแกะ

ให้ เตี้ยวันนี้เด็กอ่านลายมือได้เยอะขึ้น หมอลำหุ่นให้ความสนุกสนาน และมีคติธรรม ให้ข้อคิด กระบวนการเรียนรู้ทำให้ได้รู้จักศิลปะและความเป็นมาในตัวละครว่าทำดีทำชั่วแล้วได้รับผลตอบแทนอย่างไร อยากให้เกิดโครงการแบบนี้อีกตลอดไปเพื่อให้ศิลปะอยู่คู่เมืองไทย ไปนาน ๆ และขอให้ผู้ทำโครงการและครูผู้ฝึกสอนหาเรื่องดี ๆ จัดทำต่อไป”

พ่อครูหมอลำทองจันทร์ ปลายสวน

“เป็นผลผลิตที่ได้เกินคาด ทุกอย่างบูรณาการอยู่ในนี้หมดแล้ว อยากให้ผู้ปกครองคิดหาทางอุ้มชูโครงการนี้ต่อไป เมื่อก่อนเด็กไม่กล้าออกไปพูดหน้าเสาธง เตี้ยวันนี้พ่อได้เดินแอโรบิกก็กล้าขึ้นเวที พอมีโครงการนี้มาก็เกิดการต่อยอดให้เด็กกล้าแสดงออกและการแก้ปัญหา ครูมีความเมตตาในการสอน ใช้ความเข้าใจไปรู้จักตัวเอง ได้บอกให้ครูไปดูวิธีการสอนของครูเทียบกับครูนกเพราะเป็นแบบอย่างที่ดี จากโครงการนี้ได้เห็นว่าการเรียนไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนเสมอไป อยากให้ชาวบ้านผู้ปกครองช่วยสนับสนุนเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของหมู่บ้านเรา”

อาจารย์ลดาวัลย์ สีสัก

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง

บูรณาการศิลปะหลากหลายแขนงกับการเรียนรู้เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม ชุมชน ด้วยการบูรณาการระหว่างศิลปะหลากหลายแขนงกับศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านอีสาน เช่น ทักษะการละครเบื้องต้น, ทักษะการสร้างสรรค์ ตัวหุ่นจากกระต๊อบข้าวและวัสดุธรรมชาติ, การเชิดหุ่น, การพากษ์หุ่น, การร้องหมอลำ, การหัดขับพญา, การฝึกแต่งเรื่อง, การฝึกลอกลาย จิตรกรรมฝาผนัง, การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวอีสาน, การเรียนเป่าแคน ฯลฯ จากวิทยากร ศิลปินและปราชญ์พื้นบ้าน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นการ

ส่งเสริมการศึกษานอกห้องเรียนให้แก่เยาวชนทั้งด้านวรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ หัตถศิลป์ เพื่อเปิดโลกทัศน์และจินตนาการ...ปูพื้นฐานสำหรับการเข้าใจและเข้าถึง “รากเหง้า” ศิลปวัฒนธรรมชุมชนของตน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการนี้ได้ก่อให้เกิด กระบวนการเรียนรู้แก่เยาวชนได้โดยตรง และผลปรากฏว่า เกิดการตอบรับจากเยาวชนและชุมชนในพื้นที่เป็นอย่างดี เนื่องจากเยาวชนเหล่านั้นมิได้รู้สึกว่าการบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างการอบรมเชิงปฏิบัติการถูกแยกออกจากวิถีชีวิตประจำวัน ในทางกลับกัน พวกเขากลับได้ค้นพบการเดินทางกลับไปหารากเหง้าของตนเองและเรื่องราวของท้องถิ่นผ่านสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน เช่น การสืบค้นนิทานก้อม (นิทานพื้นบ้านของชาวอีสาน) เพื่อเรียนรู้บริบทสังคมและวัฒนธรรม, การสืบค้นคำผญา (ปรัชญาคำสอนภาษาอีสานโบราณส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น) เพื่อความเข้าใจความหมายอย่างลึกซึ้งและนำมาสร้างสรรค์ผลงาน, การฝึกหัดวาดภาพและลงสีจากต้นแบบภาพเขียนผนังสิมโบราณ (วัดโพธารามและวัดป่าเรไรย์) , การเรียนรู้วิธีการเล่าเรื่องและสร้างสรรค์เรื่องด้วยภาษาอีสานจากพ่อครูแม่ครูหมอลำ (คำผญาอีสาน), การหัดฟังจังหวะและลองสร้างเสียงดนตรีประกอบการแสดงจากพ่อหมอแคน, การทดลองสร้างหุ่นจากกระต๊อบข้าวและวัสดุธรรมชาติ ตลอดจนเรียนรู้และลองปฏิบัติเชิดหุ่นผ่านทั้งทักษะการเชิดหนังประโมทัยและการเชิดหุ่นของนักการละครร่วมสมัย ฯลฯ

กระบวนการทั้งหมดนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นคณะหมอลำหุ่น “เด็กเทวดา” ขึ้น โดยเยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการสามารถแสดงละครหุ่นเรื่อง “องค์ลีมาล” เผยแพร่ประเด็นศีลธรรม ที่เรียกว่า ศิลปะนำสู่ศีลธรรม ออกสู่สายตาสาธารณะได้อย่างเต็มภาคภูมิ

คุณค่าที่เกิดจากการเรียนรู้จักตนเองและชุมชนผ่านงานศิลปวัฒนธรรมชุมชนผสมผสานกับกระบวนการศิลปะบูรณาการหลากหลายแขนง โดยมีวิทยากรเป็นผู้เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันนั้น ทำให้เยาวชนเกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน และอยากที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูและดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวอีสานให้ยั่งยืนสืบไป

จากความสำคัญข้างต้น จึงทำให้ กลุ่ม “อมมทอง” เล็งเห็นความสำคัญของการนำสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนเชิงบูรณาการ มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อส่งทอดอัตลักษณ์ของชาวอีสานให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างแท้จริงกับศิลปินพื้นบ้านและศิลปินร่วมสมัย เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้เวลาในห้องเรียนอย่างมีประโยชน์ และคุ้มค่า เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทั้งด้านกาย จิต สังคม และปัญญา ผ่านกระบวนการศิลปะบูรณาการ

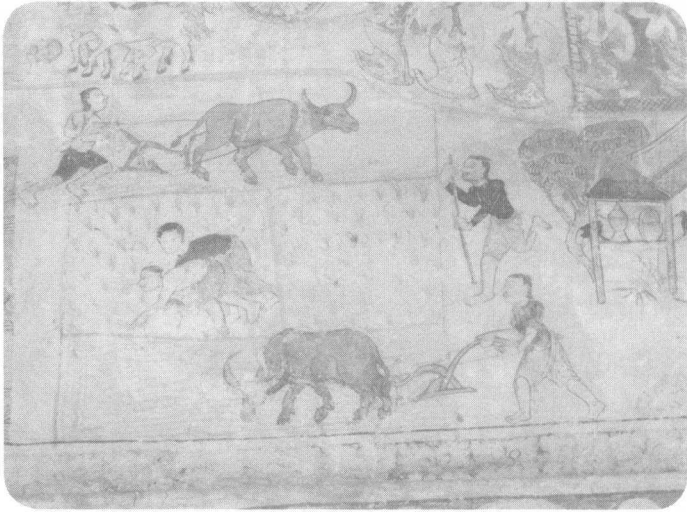

บทบันทึกเยาวชน

“รู้สึกดีจังได้อยู่ใกล้ป่า ไม่ได้ไปนานแล้วนะ แต่ว่า ป่าตอนนี้กับเมื่อก่อนมันแตกต่างกันจัง ป่าแห่งอากาศร้อน พื้นดินแต่กระแงไม่ยากคิดถึงวันข้างหน้าจะเป็นยังไง เด็ก ๆ ช่วยกัน หาเปลือกไม้ที่ให้สีเพื่อไปย้อมผ้ากัน บางครั้งได้มาสัมผัสธรรมชาติจริงๆ ก็ได้คิดนะว่าเรากำลังลืมนี่กันไปแล้ว ทั้งที่ธรรมชาติคือจุดกำเนิดชีวิตของมนุษย์ อาจเพราะยุคสมัยที่เปลี่ยนไปละมั้ง คนเราถึงลืมตัวตน”

น.ส.เกศวลี ตาวันดา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

“การย้อมผ้าจากสีธรรมชาติเป็นเรื่องที่ได้ทำกิจกรรมสนุกมาก ได้สาระความรู้ ซึ่งการทำผ้ามัดย้อมนี้ ผมก็เคยทำมาแล้วแต่ได้ย้อมกับสีย้อมผ้าโดยตรง ซึ่งแตกต่างกับธรรมชาติ ซึ่งสีธรรมชาตินี้ทำให้เราได้รับความรู้ และประสบการณ์ใหม่ๆ และได้จินตนาการในการมัดแล้วแต่ความคิดของตนเองที่จะกำหนดลายลงในผ้า และวัสดุที่ใช้เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น เปลือกไม้ ยางไม้ต่างๆ ซึ่งเราอาจจะคิดค้นหาสีใหม่ๆ ได้ด้วย เมื่อผ้าโดนกับสีธรรมชาติแล้วถูกกับน้ำปูนใส (ปูนเคี้ยวหมาก) มันจะเป็นสีที่อัศจรรย์มาก กิจกรรมนี้ทำให้ได้คิดและจินตนาการรวมทั้งสนุกและได้รับความรู้อีกด้วยครับ สนุกมากเลย”

นายชัชวาล ยอดป้องเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

“วันนี้หนูดีใจมากที่ได้วาดรูปหุ่นกระบอกและตกแต่งระบายสี
ทุกคนวาดรูปสวยมาก เมื่อวานครูเชียงบอกให้เอาช่า ตะไคร้ และ ต้น
พริก มาปลูกที่โรงเรียนทุกคนก็เอามาตามคำสั่ง ครูเชียงก็พาปลูกผัก
ที่เอามา พอปลูกผักเสร็จ ครูเชียงก็พาถ่ายรูปร่วมกับภาพหุ่นกระบอก
ที่วาดเสร็จ แล้วก็กลับบ้าน”

ด.ญ.อรวรรณ บัดติลาพัง

โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“ผมรู้สึกสนุกมากที่ได้เล่นเกมกับเพื่อนทุกคน ผมได้ปลูกต้น
พริกด้วยครับ ได้ปลูกตะไคร้กับช่า ปลูกผักซีได้เล่นน้ำด้วยครับได้กิน
ขนมกับลาดหน้า ครูเชียงพาขีดหุ่นด้วยครับครูเชียงใจดีมากครับ”

ด.ช.นครินทร์ โคตรชมภู

โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“วันนี้ผมดีใจที่ได้วาดภาพตอนชีวิตขององค์ลีมาลและก็ได้
สามัคคีกันอีกครั้งครับ กลางวันผมก็ได้เล่นเกมต่างๆ เวลาเย็นก็ได้
ปลูกผัก”

ด.ช.รุ่งสุรียา บุญสิงห์

โรงเรียนนาคุณประชาสรรค์

“วันนี้ผมรู้สึกดีใจมากครับที่ได้พูดผลงา แล้วก็ได้ซ้อมเชิดหุ่น เพื่อจะไปแสดงในอยู่ที่คุ้มหอพระพุทธร วันนี้น้ผมได้สมาธิ ผมมาตอนเช้า ผมมานั่งรอเพื่อน พอเพื่อน ๆ มา ผมก็ได้ความรู้ ความสนุก ได้ฝึกสายตา ครูเขียงใจดีมากเลยครับ ใจดีทุกคนเลยครับ”

ด.ช. จักรพงษ์ สีหาบุญทอง
โรงเรียนนาคุณประชาสรรค์

การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

โครงการฯ ใช้กระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นตัวขับเคลื่อนให้เยาวชน ชุมชน และศิลปินพื้นบ้าน เกิดการทำงานแบบลงมือปฏิบัติจริงไปพร้อม ๆ กับการอบรมวิธีการสร้างสรรค์งานศิลปะหลากหลายแขนง (หุ่นกระต๊อบข้าว, หุ่นเงา, งานปั้น, งานเย็บปักถักร้อยสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายหุ่น, งานประดิษฐ์และสร้างสรรค์ฉาก ฯลฯ) รวมทั้งการอบรมการจัดเก็บข้อมูลของดีในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ชุมชนของตนด้วยตนเองผ่านการลงพื้นที่ สืบค้นข้อมูล และจัดการความรู้ด้วยการประมวล เรียบเรียง ออกมาในรูปแบบของสื่อศิลปะชนิดต่าง ๆ อาทิ ภาพวาด สมุดนิทาน และภาพถ่ายของชุมชน เยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการ และ ภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการ ล้วนมีส่วนในการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อการเห็นผลเชิงประจักษ์ด้วยตนเอง ทุกกิจกรรมต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น และการเรียนรู้ร่วมกัน จึงสามารถกล่าวได้ว่าการลงมือปฏิบัติเป็นการทำให้เกิดการเรียนรู้จริงด้วยตนเอง

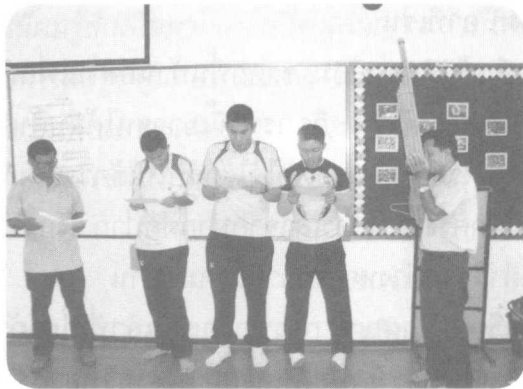
กิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น

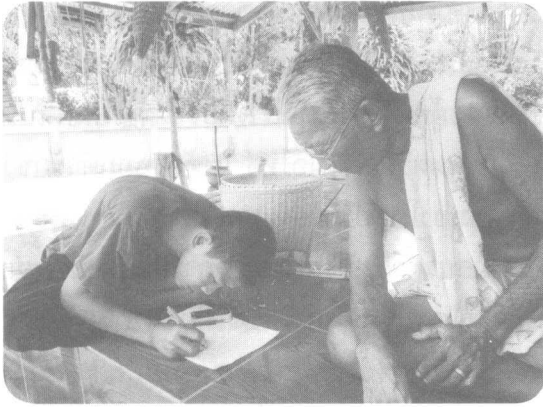
การสืบค้นนิทานก้อม, ซาดกพื้นบ้านอีสานเพื่อเรียนรู้บริบทสังคมและวัฒนธรรมอีสาน กิจกรรมนี้เยาวชนได้สืบค้นจากปู่ย่าตายายพ่อแม่และเครือญาติ พวกเขาได้ใช้กลับไปใช้ความสัมพันธ์อีกล้ำซัดกับครอบครัวอีกครั้ง ผ่านการเล่าจากปากต่อปาก ซึ่งการส่งทอดและสืบต่อเช่นนี้กำลังจะห่างหายไปจากสังคมอีสาน

การเรียนรู้คำพญา, การท่องกลอนลำที่เกี่ยวกับประเพณีวิถีชีวิตชาวอีสาน และทักษะดนตรีอีสานจากวิทยากร ศิลปินและปราชญ์พื้นบ้านเพื่อความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและนำมาสร้างสรรค์ผลงาน กิจกรรมนี้ได้รื้อฟื้นคำสุภาษิตอีสานโบราณ หรือ คำพญา มาอย่างต่อเนื่องจากโครงการที่ผ่านมา เพราะมีความเชื่อว่า สารสำคัญของคำสอนผ่านภาษาอีสานโบราณที่มีท่วงทำนองจังหวะในการบอกกล่าว นั้น เป็นการเรียนรู้เรื่องภาษา จังหวะ และความหมาย ได้อย่างดียิ่ง อีกทั้งเมื่อได้นำพญาเข้ามาใส่ในกลอนลำของละครหุ่นแล้ว ทำให้บทและการแสดงมีมิติยิ่งขึ้น เข้าถึงใจผู้ชม ซึ่งเป็นคนเฒ่า คนแก่ หรือชาวอีสานทั่วไป อย่างสังเกตเห็นได้ การฝึกอ่าน พุดพญา และกลอนลำจากผู้เฒ่าผู้แก่และศิลปินพื้นบ้าน นับเป็นอีกแบบฝึกหัดหนึ่งของเยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการที่ทุกคนต้องได้ลองสัมผัส

การฝึกทักษะดนตรีอีสานจากศิลปินพื้นบ้าน เช่น พิณ แคน โหวด เป็นการใช้เครื่องดนตรีที่อยู่ใกล้ตัวและเยาวชนคุ้นเคยเป็นอย่างดี มาสร้างความไพเราะและมิติของเสียงประกอบต่างๆ ในเรื่องให้น่าติดตามยิ่งขึ้น ซึ่งเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกทักษะพิณ แคน โหวด จากพ่อครูสมบัติ สิมห้ำ, พ่อแพง ตีด่านค้อ และพี่จ จากคณะเพชร

๑๕๖ | “หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะของกลุ่มออมทอง มหาสารคาม

อีสาน นับว่าการเปิดมิติเรื่องดนตรีอีสานมีพลังอย่างมากเมื่อนำมาใช้ประกอบบทละคร อีกทั้งเสียงดนตรียังเป็นเสียงสวรรค์ที่สามารถรวมใจเยาวชนและผู้คนทั่วไปได้อย่างดีเยี่ยม เราจึงได้เห็นปรากฏการณ์ที่ว่าถ้าเอาเครื่องดนตรีมาไว้เมื่อไหร่ ไม่ต้องออกคำชักชวน แต่พวกเขาจะเข้ามาตั้งวงเองโดยปริยาย

กิจกรรมอบรมการจัดเก็บข้อมูล การสืบค้นของดีชุมชน และการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ณ บ้านหนองโนใต้ เมื่อวันที่ ๒๗ - ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕

การจัดงานเวทีวัฒนธรรมสืบสานหมอลำพื้นบ้านและตลาดนัดศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ”-เวทีสาธารณะชุมชน ครั้งที่ ๑ ณ วัดเขาวง อ.พยัคฆภูมิสิสัย จ.มหาสารคาม ร่วมกับ พ่อสมบัติ สิมหล้า ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๕

การจัดงานเวทีวัฒนธรรมสืบสานหมอลำพื้นบ้านและตลาดนัดศิลปวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ”-เวทีสาธารณะชุมชน ครั้งที่ ๒ ณ วัดโพธาราม อ.นาइन จ.มหาสารคาม ร่วมกับ คณะหนึ่งประโมทัย ส.ล้าลี และ คณะหนึ่งประโมทัย พ่อทวีคุณ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๕

การจัดงานสืบสานศิลปวัฒนธรรมอีสาน “ปูมบ้าน เปิงเมือง” และเวทีเสวนาสาธารณะชุมชน มีผู้เข้าร่วมงานกว่า ๓๐๐ คน รวมทั้งจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงา ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านเชียงเหียน จำนวน ๓๐ คน ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียงเหียน อ.เมือง จ.มหาสารคาม เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน ที่เยาวชน ร่วมกับ ศิลปินพื้นบ้าน ออกไปแสดงหมอลำหุ่น และจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงาและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน ให้แก่ สถาบันการศึกษาต่างในจังหวัดมหาสารคามและพื้นที่ใกล้เคียงได้ร่วมเรียนรู้และสืบสานสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน “หมอลำพื้นบ้าน” ไปด้วยกัน พร้อม ๆ กับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน”

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน และจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงาและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน เรื่อง “พระมาลัยโปรดเมืองนรก” ให้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านเขาวง อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม จำนวน ๑๐๐ คน เมื่อวันที่ ๑ - ๒ กันยายน ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน และ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงาและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน เรื่อง “ปาจิต - อรพิม” ให้แก่ นักศึกษา สาขาวิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อ.เมือง จ.มหาสารคาม จำนวน ๒ ครั้ง ครั้งละ ๖๐ คน รวม ๑๒๐ คน จ.มหาสารคาม เมื่อวันที่ ๑๗-๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๕ และ วันที่ ๑๔-๑๖ กันยายน ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน และจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างสรรค์หุ่นเงาและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน เรื่อง “ทรวี-ทรวา” ให้แก่ นักเรียน ชมรมละคร โรงเรียนสารคามพิทยาคม อ.เมือง จ.มหาสารคาม จำนวน ๖๐ คน เมื่อวันที่ ๒๒-๒๓ กันยายน ๒๕๕๕

กิจกรรมสร้างกระบวนการจิตอาสา และเยาวชนต้นแบบ บุคคลต้นแบบ เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้วัดโพธาราม ต.ดงบัง อ.นาหวาด จ.มหาสารคาม ซึ่งเป็นการรวมตัวเยาวชนจากทุกสถาบันที่เข้าร่วมโครงการ มาเป็นเยาวชนต้นแบบ ทำงานจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชน จำนวน ๘๐ คน อาทิ โรงเรียนดงบังพิสัยนวการนุสรณ์ โรงเรียนบ้านเขาวงู่ง โรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง โรงเรียนบ้านหนองโนใต้ โรงเรียนนาคุณประชาสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เมื่อวันที่ ๕-๗ ตุลาคม ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหา ชุมชน พร้อม ทั่วกับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน" ให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ในงานมหกรรมวันเยาวชนแห่งชาติ จ.มหาสารคาม ณ หอประชุมเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน ๑,๐๐๐ คน เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหา ชุมชน พร้อม ทั่วกับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน" ให้แก่นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด จำนวน ๓๐๐ คน เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหา ชุมชน พร้อม ทั่วกับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน" ณ ลานกลางบ้าน คุ่มพระพุทธร บ้านหนองโนใต้ จำนวน ๓๐๐ คน เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน พร้อม ๆ กับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ให้แก่นักศึกษาภาค กศ.บป. คณะวิทยาการจัดการทั่วไป ในรายวิชา สุนทรียะทางดนตรี จำนวน ๕๐ คน เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๕

การจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน พร้อม ๆ กับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ให้แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ณ ตลาดนัดวันอาทิตย์ ลานหน้าสาขาวิชาศิลปกรรม ม.ราชภัฏมหาสารคาม จำนวน ๒๐๐ คน เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๕

จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านศิลปะการละครและสืบสานหมอลำพื้นบ้าน พร้อม ๆ กับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านโคกเพิ่มโคกกลาง จำนวน ๓๐ คน เมื่อวันที่ ๖ - ๗ และ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๕

จากการเรียนรู้และเปิดศักยภาพของตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการศิลปะบูรณาการและสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งการฝึกประสบการณ์การซ้อมและแสดงเป็นหมู่คณะ เยาวชนได้ตระหนักกับตนเองดีว่ากระบวนการทั้งหมดนี้เป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพของตนเอง จะเห็นได้จากบทบันทึกเยาวชนที่ได้เรียงร้อยและบ่งบอกถึงความทึ่งในความสามารถของตนเองว่า “ทำได้” ในหลาย ๆ เรื่องที่ไม่คิดมาก่อนว่าจะทำได้ พวกเขาได้ก้าวข้ามความกลัว ความอาย ความไม่รู้ ฯลฯ ไปสู่ความกล้าที่จะคิด ลงมือทำ สื่อสาร และสร้างสรรค์

ออกมาได้เป็นรูปธรรม อาทิ การเขียนประมวลความรู้ การเขียนบทกวี การวาด การปั้น การออกแบบลวดลายผ้า การสร้างสรรค์ตัวหุ่น (หุ่นเงา และหุ่นเชิด) การพากษ์กลอนลำ ลำเต้ย การจัดนิทรรศการแสดงผลงานด้านศิลปะ และการแสดงสัญจร “หมอลำหุ่น” ออกสู่สายตาสาธารณชน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตัวเยาวชนได้โดยไม่มีข้อสงสัย และประเด็นสำคัญคือ เยาวชนได้ตั้งหลักกับตัวเองในเบื้องต้นได้ พร้อมกันนั้นพวกเขายังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมกับชุมชนในการดำรงอยู่และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชุมชน ด้วยการใช้ “หมอลำหุ่น” เป็นสื่อกลางอันทรงพลัง

บทบันทึกของเยาวชน

“วันนี้ผมได้อ่านนิทานเกี่ยวกับนรก และผมประทับใจที่ที่ผมทำหุ่นได้ ตรงไหนผมไม่เข้าใจผมก็ถามคุณครู ผมว่าหุ่นของผมไปด้วยดี ผมดีใจมาก ๆ เลยที่ได้ทำหุ่น ถ้าทำแล้วผมคงจะเล่นเป็น ขอบคุณคุณครูทุกคนมากครับ”

“วันนี้หุ่นผมมีปัญหาหนึ่งตรงจุกโด่ง มันถอยยากต้องผ่าหน้าผ่าอก ทุกอย่างไปได้ดี ผมรู้สึกดีใจมากที่ได้ช่วยเพื่อน ๆ น้อง ๆ คนไหนไม่รู้ก็มาถามผม บางทีผมก็ช่วยน้องทำ ถ้าผมไม่รู้ผมก็ไปถามครู แล้วผมก็มาบอกน้อง ๆ ดีใจมาก ๆ ที่ได้ช่วยน้อง ๆ ทำ ขอบคุณมากครับ”

“วันนี้หุ่นผมได้ใส่เสื้อผ้าให้ตัวหุ่น มันดูดีขึ้นมาเยอะ ผมรู้สึกดีใจมากที่หุ่นของผมเสร็จแล้ว ผมรู้สึกดีมากที่ได้ยินเสียงเพลง มันทำให้จิตใจผมดีขึ้นมาก ๆ ผมมีอารมณ์ไปกับเสียงเพลง มันทำให้หัวใจผมไปกับเสียงเพลง”

ด.ช.เกียรติกร สีหาบุญทอง
โรงเรียนนาคุณประชาสรรค์

“วันนี้หนูทำธุระส่วนตัวที่บ้านก็ออกจากบ้านมาเวลา ๐๘.๐๐ น. แล้วก็มาถึงโรงเรียนเวลา ๐๘.๑๐ น. แล้วก็ได้ฟังนิทานพระมาลัยและได้ความคิดที่มาจากนิทานเรื่องพระมาลัย และก็ได้อ่านเกมสนุกๆ มาก และก็ได้อ่านเล่นหุ่นละครแล้วก็กลับบ้าน”

ด.ญ.เกวลิ โทแสง
โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“วันนี้ผมได้อ่านหนังสือเรื่องพระมาลัย พออ่านเสร็จก็ได้ฝึกการใช้เสียงและเล่นเกมที่เกี่ยวกับการใช้เสียง ได้ทำแขน ขาและลำตัวหุ่น และได้ประกอบแขน ขาและลำตัว ด้วยกัน ได้ขีดหุ่นและได้ทอกลอนบทใหม่”

ด.ช.ภูสิทธิ์ ไสโพธิ์
โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“ตอนเข้าหุ่นได้อ่านหนังสือและได้เล่นเกมอีกด้วย และได้ทำหุ่น ได้ขีดหุ่นและได้ทอวงบทกลอนลำที่คุณพ่อทองจันทร์ ปลายสวนที่เขียนมาให้พวกเราทอวงกันและก็ได้เล่นเกมทุก ๆ วันอีกด้วย”

ด.ญ.ศรินดา การะน้อย
โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“หนูดีใจมากคะที่หุ่นจะเสร็จแล้ว แล้วหนูก็ได้ฝึกลำบทแม่ พี่เซียงให้หนูมาแสดงบทแม่แทนพี่ออย แล้วหนูก็ได้แสดงหุ่น แล้วหนูก็ได้เล่นเกมสนุกมากคะ”

“หนูตื่นเต้นมากคะที่ได้ไปแสดงหุ่นอยู่ลานกลางบ้านอย่างสนุกสนานมาก และได้ดูละครใบ้ ๕ เรื่องอย่างสนุกสนาน ตอนที่หนูขีดหุ่นคนเก็บเห็ด หนูตื่นเต้นมากแล้วก็ได้ขีดหุ่นแม่ อย่างปวดแขนแล้วหนูก็บอกให้น้องมาจับแทนคะ”

ด.ญ.นริศรา วันดี
โรงเรียนบ้านหนองโนใต้

“วันนี้ผมรู้สึกดีใจที่ได้แสดง ผมนึกว่ามันจะออกมาไม่ค่อยสวยเท่าไร แต่เวลาแสดงจริงขึ้นมามันกลับตาลปัตร มันสุดยอดมากครับ ก็เลยทำให้ผมประทับใจไม่อยากจะกลับบ้านเลย อยากเข้าค่าย ผมประทับใจมากครับคุณครู ผมตื่นเต้นใจจนเขียนต่อไม่ได้แล้วครับ”

ด.ช.รุ่งสุริยา บุญสิงห์
โรงเรียนนาคุณประชาสรรค์

หมอลำหุ่น...สื่อศิลปะ นำสู่ ศิลธรรม

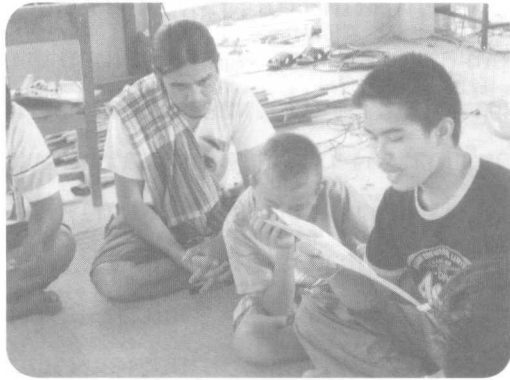
การแสดงหมอลำหุ่นเรื่อง **“องค์ลีมาล”** ต้องใช้ศิลปะหลากหลายแขนง เช่น ทักษะของหมอลำ การเล่นดนตรีอีสาน ทักษะการขีด การสร้างสรรค์ฉาก ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างเสริมและฝึกหัดเรื่องความมีวินัย ความเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบ ความสามัคคี เป็นหมู่คณะ การขัดเกลาทางจิตใจให้เยาวชนเกิดความรู้สึกริดใจ ชอบชั่ว ดี รู้หน้าที่ของตน และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เหนืออื่นใด ยังเป็นการใช้ **“สื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน”** เพื่อการรับใช้ชุมชนชาวอีสานอย่างแท้จริง หมอลำหุ่น **“คณะเด็กเทวดา”** มีความสุขเมื่อได้ออกไปแสดงให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ชม ไม่ว่าจะเป็ลานกลางบ้านของหมู่บ้านหนองโนใต้ (คุ้มหอพระพุทธร) ,หมู่บ้านเหล่าจั่น, หมู่บ้านดงบัง หรือไปไกลถึงมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อร่วมงานเทศกาลละครหุ่นตระการตา อาเซียน ๒๐๑๓

ในการที่กลุ่ม **“ออมทอง”** จ.มหาสารคาม และ หมอลำหุ่นคณะ **“เด็กเทวดา”** อ.นาตุณ จ.มหาสารคาม ได้ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ **“สืบสานหมอลำพื้นบ้านและการสร้างสรรค์หุ่นเงา”** ภายใต้โครงการ **“หมอลำหุ่น”** สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชนนั้นก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการขยายประสิทธิผลเรื่องหมอลำหุ่น...สื่อศิลปะ นำสู่ ศิลธรรม ไปสู่แกนนำเยาวชนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และ ขยายการรับรู้ต่อสังคมวงกว้าง ให้เข้าใจ รับรู้ และยอมรับได้ด้วยตนเองว่า สื่อศิลปะ นำสู่ ศิลธรรม ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ การจัดงานเวทีวัฒนธรรมสืบสานหมอลำพื้นบ้านและตลาดนัดศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดแสดงหมอลำหุ่นสัญจร

บอกกล่าวเล่าขานปัญหาชุมชน พร้อม ๆ กับการรณรงค์รักษาสุขภาพของชุมชน ในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติการเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน” ในพื้นที่ต่าง ๆ นั้น ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน และเพื่อเผยแพร่ชิ้นงานสื่อศิลปวัฒนธรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงต้นแบบในรูปแบบ “หมอลำหุ่น” ที่ดำเนินเรื่องราวเพื่อขัดเกลาลจริต ปัญญา อันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงจากภายในและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน พร้อม ๆ กับการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อการเปลี่ยนแปลง อันได้แก่ เยาวชน ศิลปิน ผู้นำชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเด็นสาธารณะในชุมชน/ พื้นที่

สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าเยาวชนมีความสามารถในการจัดการตัวเองและจัดการความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับชุมชนและสังคมได้ในระดับที่น่าพอใจ และยังสามารถใช้พลังของสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนออกไปรับใช้ชุมชนและสังคมได้อย่างภาคภูมิใจด้วย

สร้างเวทีจุดประกายการมีส่วนร่วมของเยาวชน

กลุ่ม “ออมทอง” ดำเนินโครงการโดยมีจุดมุ่งหมายของการร่วมแก้ไขปัญหามุมชนอย่างมีส่วนร่วม และสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชนด้วยสื่อหมอลำหุ่น ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะให้แก่เยาวชนและชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์ มีความสุขและภาคภูมิใจในรากเหง้าและศิลปวัฒนธรรมชุมชนของตน ดังนั้นในกระบวนการทำงานเราจึงเน้นให้เกิดการสร้างเวทีจุดประกายการมีส่วนร่วมของเยาวชนให้มากที่สุด เพื่อเป็นกระตุ่นสำนึกหน้าที่

ของเยาวชนตนเอง ชุมชน และสังคม เป็นการดูแลจิตใจและรู้จักตนเองก่อนในเบื้องต้น ก่อนที่จะสร้างแรงบันดาลใจปลูกจิตสำนึกหน้าที่ต่อชุมชน และ สังคมต่อไป

ด้วยความเชื่อที่ว่า การงานใดก็ตาม ถ้าคนเราได้เป็นส่วนหนึ่งในงานนั้น ถือว่าได้เห็นความสำคัญของงานและมีส่วนร่วมต่อผลที่จะบังเกิดขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม หากเราเพิกเฉย ไม่ร่วมรับรู้และร่วมลงมือทำ ก็ถือได้ว่า เรามิได้เห็นความสำคัญต่องานนั้น ๆ และมีความรู้สึกไม่เกี่ยวพันกับผลที่จะเกิดขึ้นด้วย

ในโครงการนี้ จึงได้มีแบบฝึกหัดของการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตรนิยมนิยมในหมู่เยาวชนด้วยพลังสื่อศิลปวัฒนธรรม ให้เยาวชนได้ร่วมลงเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น ด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นเยาวชนต้นแบบทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านและการสอนทักษะการประดิษฐ์และการแสดงหุ่น, เยาวชนต้นแบบการสร้างกระบวนการจิตอาสา เพื่อผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในชุมชน ด้วยการรวมตัวกันระหว่างหมู่เยาวชนภาคีเครือข่ายดำเนินการพัฒนาปรับปรุงศูนย์เรียนรู้วัดโพธาราม ต.ดงบัง อ.นาหว้า จ.มหาสารคาม พร้อมส่งมอบงานที่เสร็จเรียบร้อยแล้วให้แก่ท่านเจ้าอาวาสผู้ดูแล, การแลกเปลี่ยนทางความคิดเรื่องประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ชาวอีสาน วิถีชุมชน พลังของคนอีสานและสื่อศิลปวัฒนธรรมอีสาน เพื่อเป็นการจุดประกายและสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าคนทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายในได้ ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมได้ต่อไป

บทที่ ๓ บันทึกปิดท้ายจากวิทยากร

....สำคัญกับคำว่ารัก....

ไม่ได้มาสอนเด็กให้เด็กเก่งด้านละคร กลอนลำ การเซ็ดหุ่น เพราะตัวผมเองไม่มีความสามารถ แต่เรามาสอนให้เด็กรู้จักคำว่า “รัก” รักพ่อแม่ รักครูบาอาจารย์ รักเพื่อน รักพี่ รักน้อง รักหมู่บ้าน รักธรรมชาติ รักตัวเอง เพราะคิดว่าเป็นอะไรที่ขาดไม่ได้เลย กับคำว่า “รัก”

.....ครูตัวจริง.....

เด็กเรียนรู้ การลำกลอนกับพ่อครู แม่ครู เป็นกลอนลำโบราณ กลอนลำเดินเรื่อง เป็นภาษาที่เขาคุ้นเคยคือภาษาอีสาน เด็กบางคนท่องกลอนได้เร็วมาก เช่น ด.ช.รุ่ง เพราะ รุ่ง เคยลำกลอนในโรงเรียนมาแล้ว พ่อครูเคยมาสอนหลายครั้ง เลยเรียนรู้เร็วกว่าเพื่อน ในกลอนลำมีคำอีสานโบราณที่เราลืมไปแล้ว สำนวนบางสำนวนเป็นคำสอนของคนอีสานโบราณ การเรียนการสอน ผมไม่มีหลักสูตรตายตัว แต่ผมจะเรียนรู้กับเด็ก ชุมชน วิถีชีวิต และประเพณีของชุมชน เหล่านี้คือองค์ความรู้ที่เด็ก ๆ เข้าใจง่ายและเรียนรู้ได้เร็ว ผสมผสานกับความรู้ที่เรา มี เช่น เด็ก ๆ มีความคุ้นเคยกับการลำกลอน ทำนองภาษาหมอลำมากกว่าเรา แต่เรามีความรู้ด้านการละครและศิลปะ เป็นการมาเจอกันคนละครึ่งทาง ..ผมมีหน้าที่ไปเปิดประตูห้องเรียนให้เด็ก... เด็ก ๆ

ต้องเรียนรู้ในห้องเรียนเอง ห้องเรียนที่ว่ามีหลายห้องมาก
ป่าชุมชน ก็เป็นห้องเรียน
โรงหนัง ที่ทำการฉายหนัง
โรงละคร (ที่เราซ้อมทำการแสดง)
ห้องเรียนศิลปะ ที่ทุ่งนา วัด ลานกลางบ้าน
ที่บ้านของเด็ก ๆ เอง ซึ่งมี พ่อแม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย ของเขา
เหล่านี้คือห้องเรียน

...หน้าที่ของผมเป็น พี่เลี้ยง และที่ปรึกษาให้แก่เด็ก

...ดูหนัง ดูตน ดูคน ดูโลก...

“หนัง” การเรียนรู้กับการดูหนัง

หนัง ๑ เรื่องบอกเล่าเรื่องราวได้หลายอย่าง ดูหนัง ๑ ชั่วโมง
หนังสอนเราได้ดีกว่าคำสอนเป็นร้อยเป็นพันคำ เพราะหนังมีภาพ
เหตุการณ์ ประสบการณ์ใกล้เคียงกับชีวิตเรา หนังสามารถย่อโลก
บางโลกให้อยู่ใน ๑-๒ ชั่วโมง เราเรียนรู้หนัง เราเรียนรู้โลก เราเรียนรู้
ตัวเรา (ดูหนังดูละคร ย้อนมองดูตัวเอง)

ที่ผ่านมา เราดูหนังกันตอนเช้า อาทิตย์ละ ๑-๒ ครั้ง ดูหนัง
เสร็จเราก็มาคุยกันถึงหนังที่ดู เทียบเคียงกับประสบการณ์ของเรา
เหตุการณ์ ตัวละคร ปัญหา เราเอามาเชื่อมโยงกับชีวิตตัวเราเอง ใน
วงสนทนาทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้หมด มุมมองแต่ละคน
กับหนังที่ดู บอกเล่าเรื่องราว ถ่ายทอดประสบการณ์ของแต่ละคนที่
แตกต่างกันไป เชื่อมโยงกับชุมชน กับตัวเอง กับชีวิต

...จริยธรรม คุณธรรม บาปบุญ...

การอ่านและการฟัง

ตอนเช้าแทบทุกวัน เราจะอ่านหนังสือ (ผลัดกันอ่าน) และฟัง “เรื่องพระมาลัย” และ พระสูตรเรื่อง “องค์ลีมาล”

อำเภอนาคูนเป็นพุทธมณฑลอีสาน ที่ขุดพบกระดูกหน้าอก พระพุทธเจ้า (พระสารีริกธาตุ) เด็ก ๆ ที่นี้มีความเชื่อว่า บาป มีจริง บุญ มีจริง เรื่องพระมาลัยยังถ่ายทอดความเข้าใจเด็ก เด็กรู้ว่าการทำความดี จะพาไปสวรรค์ การทำชั่วจะพาไปนรก อ่านจบแต่ละภาค เรามานั่งคุยกัน บอกเล่าเหตุการณ์ที่พบเจอ หรือเกิดขึ้นกับตัวเอง แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

เด็ก ๆ ที่นี้จะไม่ขโมยของเลย ไม่มีของหาย ถ้าของหาย ก็จะมาประกาศ วันหนึ่งประกาศของหายมากกว่า ๓ ครั้ง เคยมีเหรียญ ๑๐ บาท นำมาประกาศหาเจ้าของ ก็ไม่มีใครมารับ ผมก็วางไว้บนโต๊ะ เช้ามาก็มีคนมาเจอ (คนใหม่ที่เจอ) ก็นำมาประกาศหาเจ้าของอีก เงินเหรียญเดิมนั้นแหละ แต่ไม่มีใครมารับ ผมเลยทำดำหนิไว้ แล้ววางไว้ที่เดิม อีกวันต่อมาก็มีคนมาเจอ (คนใหม่) และนำมาประกาศก็เหรียญเดิมนั้นแหละ เป็นแบบนี้เงินจบค่าย ตอนนั้นเหรียญ ๑๐ บาท อยู่ที่ผม คิดซะว่าเป็นค่าจ้างพี่เลี้ยง ที่เด็ก ๆ ให้ผมแล้วกัน

“ศีลไม่ได้อยู่ที่ พระ บุญกุศลไม่ได้อยู่ที่ วัด แต่อยู่ที่ตัวเราทุกคน”

...ปรมาจารย์แห่งการสอน...

“ธรรมชาติ” คือครูที่ยิ่งใหญ่ คือครูคนแรกที่สอนเรา สอนให้รู้จักหิว สอนให้รู้จักร้อนหนาว สอนเราตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ เราเดินทางไกลไปป่าชุมชน ซุปเปอร์มาร์เก็ตที่ใหญ่ที่สุดของหมู่บ้าน มาเรียนกับครู

ผู้ยิ่งใหญ่ ครู คือ ผู้ให้ เรามาเรียน เขียน วาด ร้อง ลำ ในอ้อมกอดครู เรามาเรียนการหาอยู่ หากิน กับครู เพราะที่นี่ คือแหล่งอาหารที่ดีที่สุดของชุมชนที่หล่อเลี้ยงชีวิตมาตั้งแต่รุ่น ปู่ย่า ตาทวด เรียนรู้ที่จะหาของป่า เรียนรู้ที่จะรักและหวงแหน เรียนรู้ที่จะอยู่กับมันอย่างรู้ค่า ...ป่าแห่งนี้มีผีป่า และ เทวดาอาศัยอยู่ (เด็กเทวดา)...

...ครู คือ ผู้ให้อีกนั่นแหละ...

ทุกซัพที่อยู่ใต้ ทุกลมหายใจเข้าออก เพราะธรรมชาติ ไม่มีอะไรที่ธรรมชาติให้ไม่ได้ อะไรที่ไม่ได้จากธรรมชาติบ้าง (ลองคิดเล่นมีไหม) วันนี้เรามาขอผีป่าจ้าวเขา เรามาขอเปลือกไม้ที่เป็นสี จะนำไปทำการย้อมผ้ามัดย้อม เอาแต่เปลือกต้นละไม่มาก ถากเสร็จก็เอาดินปิดปากแผลไว้ให้จะได้ไม่ตาย

การทำผ้ามัดย้อม เด็กต้องออกแบบลายเอง โดยการมัดด้วยเชือกฟาง หนึ่งยาง แต่ต้องมีคาถาในการมัด จะบอกคาถาให้กับเด็ก ๆ ว่า “แน่น แน่น” ๒ คำ นี่คือคาถา ลายจะออกมายังไง ไม่มีใครรู้ นี่แหละสนุก ลุ้นตอนแกะออก ตอนแรกนำมาต้มกับน้ำเดือด (เปลือกไม้) แล้วนำมาแช่กับน้ำปูนกินหมาก ปูนขาว ปูนแดง แล้วนำไปต้มใหม่หลายรอบ จนกว่าจะพอใจในสีของผ้า ต้องแช่น้ำปูนบ่อย ๆ แล้วแกะออก สนุกแหละตอนนี้

...ธรรมชาติให้เราได้ทุกอย่าง เราให้อะไรกับธรรมชาติ...

...ขอคารวะครูหุ่น...

ขอขอบพระคุณ เทวดา นางฟ้า ที่ดลบันดาลให้ครูหุ่นทั้งสองท่าน มาสอนทำหุ่นให้กับเด็ก ๆ ครูวศิน มิตรสุพรรณ ครูเปา (ดร.ปวลักษณ์

สุรัสวดี) ที่มาร่วมทุกข์และสุขกับเรา วันนี่วันที่ที่เรา (เราในที่นี้หมายถึงเด็กและผม) จะได้เรียนรู้การทำหุ่นสายและหุ่นเงา เราต้องไหว้ครู ผากตัวเป็นศิษย์ ผมให้เด็ก ๆ จัดเตรียมขันธ์ห้าไหว้ครู มีดอกไม้ที่เราหาได้ในป่า ดอกหญ้าตามท้องนา ลูกไม้ที่สวยตามความเข้าใจของเราเอง เด็กตั้งใจทำบายศรีกันมาก บรรจงตกแต่งประณีตฉบับเด็ก ๆ ทำอยู่นานมาก ตั้งใจกันทุกคน นั่งทำกันข้างริ้วบ้าง นั่งทำกันใต้ร่มไม้บ้าง แดดร้อนมากแต่ไม่มีใครบ่นเลย เราไม่มีของมีค่าเลย เรามีดอกไม้ป่าที่กำอยู่ในมือ มาทำการคารวะครูหุ่น และเราก็ทำการคารวะ พ่อครู หมอลำทองจันทร์ ปลายสวน แม่ครูพจรินทร์ ประรินทร์ ผู้สอนกลอนลำและฝึกร้องลำเตี้ยด้วย

“ศิษย์จะไร้ค่า ถ้าไม่รู้คุณค่าของครู”

...ข้อมบทละคร ข้อมบทชีวิต...

การข้อมละคร คือ การทบทวนเรื่องราวของชีวิต เด็กต้องอดทน ทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การให้อภัยกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน การข้อมแต่ละครั้ง เราจะนั่งรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน วิจารณ์ตัวเอง วิจารณ์เพื่อน ฝึกการเรียนรู้จากการวิจารณ์

บทละครเป็นกลอนลำ ถ่ายทอดตัวต่อตัวจาก พ่อครู แม่ครู ผู้รู้จัก เด็ก ๆ ต้องทำความเข้าใจกับตัวละครที่แสดง บางฉากตัวละครไปเก็บเห็ดในป่า เราก็ต้องลองเข้าไปหาเห็ดในป่า มีฉากหาปลา เด็กก็ลองหาปลาเลย ง่ายมากเพราะเด็ก ๆ ทำอยู่เป็นประจำ เพราะเป็นวิถีชีวิตของเขาเอง เราทำให้เห็นเลยว่า ละครไม่ใช่อะไรที่ไกลตัว แต่มันเป็นอันเดียวกันกับชีวิต

...มรดกอันล้ำค่า ตกทอดมาจาก “อีพ่อใหญ่ อีแม่ใหญ่”...

“มีเงินเต็มตะกร้า ไม่เท่ามีปัญญาเต็มกระบุง”

จะเห็นได้ว่า คนโบราณให้ความสำคัญกับปัญญา หรือสุภาภิต อีสานมาก เป็นคำสอนของคนโบราณ แต่ยังใช้ได้ในทุกยุคทุกสมัย และยังใช้ได้ดีมากกับคนอีสาน เพราะเรื่องราวในปัญญา ไม่ว่าจะ เป็นเหตุการณ์ หรือ วิถีชีวิต มั่นตรงและโดนใจมาก แต่ตอนนี้มันเริ่มหายไปแล้ว เราให้เด็กเข้าไปในหมู่บ้านไปค้นหาจากผู้เฒ่า ผู้แก่ในชุมชน พร้อมกับค้นหาหนาทานก้อม ไปค้นหาตามบ้านแต่ละบ้าน

หมอลำ เด็กได้เรียนรู้ ลำกลอน และทำนองกลอนลำ จากพ่อครูทองจันทร์ ปลายสวน หมอลำอยู่คู่กับคนอีสานมานานมาก มากจน จังหวะและทำนอง มันเข้าไปอยู่ในสายเลือดของคนอีสานเข้าไปแล้ว เด็ก ๆ จดจำเนื้อร้องได้เร็วมาก บางคนจดจำกลอนยาว ๆ ได้ ภายใน ครึ่งชั่วโมง แต่ทำนองนั้น เด็ก ๆ ต้องใช้เวลาหน่อย แต่เด็ก ๆ เสียสติ ทุกคน

หมอ - ลำ - กับชาวบ้าน

...แม้ว่าโลกจะพัฒนาไปมาก เทคโนโลยีก้าวหน้าไปเยอะ การสื่อสารไร้พรมแดน คนสามารถไปเหยียบดวงจันทร์ได้ คนสามารถ ได้ยินเสียงของคนที่อยู่ไกลหลายร้อยกิโลเมตร คนสามารถเห็นอีกคน ที่อยู่ไกลได้ คนสามารถย่อระยะทางได้ คนสามารถสร้างนิวเคลียร์ฆ่า คนนับล้านได้ในพริบตา นี้ไม่ใช่เวทมนต์หรือคาถา แต่เป็นเทคโนโลยี ที่คนสร้าง เทคโนโลยีก้าวหน้าเท่าไร คนยิ่งป่วยไข้ทางจิตใจมากขึ้น ...หมอ-ลำ ตัวน้อย ๆ กำลังเรียนอยู่ชั้นประถมจนถึงมัธยมต้น ไม่มี ใบรับรองทางการแพทย์ แต่จะทำหน้าที่รักษาและเยียวยาชุมชนของ

เขา ให้กลับมายิ้ม หัวเราะ มาจับกลุ่มพบเจอกันระหว่างชาวบ้าน
ได้ฟังธรรมะเล็ก ๆ บางคนลุกขึ้นพอนำตามจังหวะของกลอนลำ
ของเด็ก ๆ เรื่องราวบางตอนในกลอนลำที่ทำหน้าที่เสียดสีปัญหาใน
ชุมชน บอกกล่าววิถีที่กำลังจะลึบเลือน สอดแทรกธรรมะไว้เป็นช่วง ๆ
เสียงหัวเราะและเสียงวิจารณ์ของชาวบ้านดังขึ้น เมื่อเด็ก ๆ ผิดพลาด
ทางการแสดง กำแพงระหว่างผู้ชมกับนักแสดง โดนทุบแตกสลายด้วย
เสียงหัวเราะและเสียงวิจารณ์ ดูเหมือนว่าคนดูกับนักแสดงเป็นคนคน
เดียวกัน ผมดูแล้วแยกไม่ออกเลย นี่เป็นการแสดงที่ไม่มีมารยาทหรือเส
สร้าง มีการตอบโต้กันระหว่างผู้ชมกับนักแสดง ซึ่งความบันเทิงแบบ
นี้ไม่มีในโทรทัศน์เครื่องไหนหรือทีวีช่องไหนทำได้

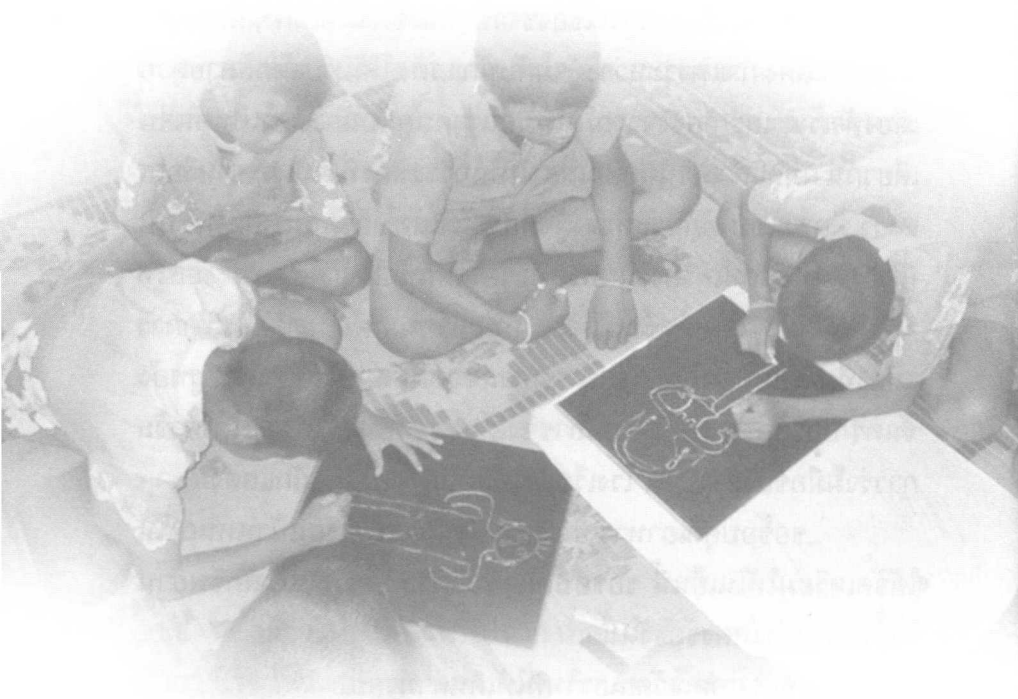
...ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นเมื่อคณะหมอลำหุ่น “เด็กเทวดา” ไปทำการ
แสดงที่ต่างหมู่บ้านในอ.นาตุน จ.มหาสารคาม หมู่บ้านของพ่อครูทอง
จันทร์ ปลายสวน พ่อครูหมอลำของเด็ก ๆ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้เพราะ
การร่วมมือของชาวบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครองของนักแสดง

...ขอขอบคุณอาหารเย็นที่ชาวบ้านและโรงเรียนบ้านหนองโน
ได้จัดเตรียมให้ในเย็นนี้ ขอขอบคุณเจ้าที่เจ้าทางที่มาเป็นสักขีพยาน
ในเจตนาการแสดงของวันนี้

... ขอขอบคุณวัฒนธรรมที่ให้เดินตามรอย...

... ขอนมัสการพระธรรมเอาไว้สูงสุดที่นำทางพวกเรา
มาทางนี้.....

นายปรีชา การุณ (ครูเซียง)

บทที่ ๔ จดหมายเหตุ หมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา”

จดหมายเหตุ หมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” บ้านหนองโน
ใต้ อ.นาควน จ.มหาสารคาม

คณะ “เด็กเทวดา” ถือกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ในโครงการ
ละครหุ่นโรงเล็ก “ตามรอยพระสูตร...องค์ลีลามาล” ศิลปะละครหุ่น
สู่สื่อศีลธรรม สร้างสรรค์สังคมสุขภาวะ โดยการสนับสนุนของกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับกลุ่ม “ธรรมสังคีต”
โดยมี ชิตวัน สมรูป เป็นผู้ริเริ่มโครงการ และได้เพื่อนศิลปินอิสระ
นายปรีชา การุณ หรือ ครูเซียง มาเป็นผู้ฝึกสอนวิชาทั้งการละครและ
ทักษะชีวิต จนเด็ก ๆ สามารถประดิษฐ์หุ่นผ้าแล้วขีด และพากษ์ได้
จากบทที่พวกเขาเริ่มต้นเขียน และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับครูและผู้ช่วย
ครูในขณะนั้น ซึ่งก็คือ เนตรทราย คงวีรวัฒนกุล (พีเม) นักศึกษาจาก
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ด้วยการเอาใจช่วย
ของหม่อมหลวงวงรภา อุกฤษณ์(ครูอ้อ), อาจารย์รัศมี เผ่าเหลืองทอง
และ อาจารย์ยุฑธศักดิ์ จุ่มพลเสถียร (ครูหนอง)

แรกเริ่ม คณะ “เด็กเทวดา” ประกอบไปด้วยสมาชิก จาก ๒ โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านหนองโนใต้ และ โรงเรียนชุมชนบ้านดงบัง อ.นาหวาด จ.มหาสารคาม จำนวนทั้งหมด ๒๓ คน แต่ด้วยเหตุผลของทางโรงเรียนชุมชนบ้านดงบังที่ไม่สามารถส่งเด็ก ๆ เข้าร่วมกิจกรรมต่อไปได้หลังจากเสร็จสิ้นโครงการ วิกฤตนี้กลับทำให้ “เด็กซื่อายหลังห้อง” จากโรงเรียนบ้านหนองโนใต้ ได้มีโอกาสทองในการแสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ในงานมหกรรมละครภาคอีสาน ครั้งที่ ๒ ณ จ.นครราชสีมา จนได้รับการกล่าวขานจากผู้แทนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนโครงการฯ ว่า การแสดงเรื่อง “องคุลิมาล” ของ คณะ “เด็กเทวดา” เป็นที่นิยมชมชอบและเรียกเสียงปรบมือได้มากที่สุดในการแสดงครั้งนั้นพร้อมกันนั้น คณะ “เด็กเทวดา” ยังเป็นขวัญใจของนักแสดงรุ่นพี่ที่ได้เข้าร่วมงานในครั้งนั้นด้วย หลายเสียงสะท้อนว่าการพากษ์ภาษาอีสาน และ พุทธญา ในบทละคร เป็นเสน่ห์ของท้องถิ่นที่เรียกรอยยิ้มและความประทับใจจากผู้ชมได้ทั้งห้อง

หมอลำหุ่น เรื่อง “องคุลิมาล”

๑ ปี ผ่านไป “กลุ่มธรรมสังคีต” ซึ่งปัจจุบันใช้ชื่อว่า กลุ่ม “ออมทอง” โดย ชิตวัน สมรูป ยังคงเห็นศักยภาพของเด็กและเยาวชนของ อ.นาหวาด จังหวัดมหาสารคาม ที่มีความสามารถในด้านศิลปะสร้างสรรค์ และมีทักษะการดำรงชีวิตพึ่งตนเองอย่างชาวอีสานที่น่าจะได้รับการส่งเสริมให้พวกเขาได้รับการพัฒนาอื่น ๆ ขึ้นไป จึงได้ดำเนินโครงการ “เล็ก ๆ ที่แตกต่าง... ร่วมสร้างสรรค์สื่อศิลปะวัฒนธรรมชุมชนกับคนและหุ่น(เล็ก ๆ)” โดยการสนับสนุนของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

ภาพ (สสส.) ณ โรงเรียนบ้านหนองโนใต้ อ.นาควน จ.มหาสารคาม เริ่มตั้งแต่เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ ปีนี้ครูเซียงได้กลับมาบ้านหนองโนใต้อีกครั้งพร้อมกับโครงตัวหุ่นกระต๊อบข้าว ในนามของกลุ่ม “ออมทอง” ชื่อซึ่งมีนัยยะแฝงถึงการรักษาลิ่งอันควรค่าของอีสานไว้ อย่างเช่น สื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนหลากแขนง ไม่ว่าจะเป็น หมอลำกลอน หนังสือประโมทัย วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ฯลฯ โดยครั้งนี้ชิตวัน สมรูป ได้นำพาครูด้านหุ่นอีกสองท่านเข้ามาเปิดประสบการณ์ร่วมกับเด็ก ครูทั้งสองก็คือ วศิน มิตรสุพรรณ (ครูเส่ย) นักเซตหุ่นสายระดับแนวหน้า และ ดร.ปวลักษณ์ สุรัสวดี (ครูเปา) ที่มีประสบการณ์ด้านหุ่นโดยเฉพาะมาจากสหรัฐอเมริกา

ในโครงการนี้ คณะ “เด็กเทวดา” จึงมีโอกาสเป็นของตัวเองอย่างเต็มที่ เพราะได้เรียนรู้ในบ้านหนองโนใต้ของตนเอง ที่มีทั้งครูหุ่นอยู่เคียงกาย และพ่อครูหมอลำกลอน “ทองจันทร์ ปลายสวน” ศิลปินพื้นบ้าน ที่เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอีสานและพร้อมที่จะสอนและส่งทอดสู่รุ่นเด็ก ๆ (ที่นับวันก็พร้อมจะลืมรากเหง้าและศิลปวัฒนธรรมของตนเองจากการรุกเร้าของสื่อปัจจุบัน) ด้วยความเมตตาตลอดเวลาที่อยู่ร่วมกัน

ดังนั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นของ หมอลำหุ่น เรื่อง “องคูลิมาล” ละครหุ่นแฝงคติธรรมเพื่อการดำรงชีวิต ผลงานการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างศาสตร์การละครร่วมสมัยกับสื่อศิลปะพื้นบ้านอย่างดงามลงตัว ที่เมื่อใครได้ชมได้ฟังก็ต้องรู้สึก “ดี ๆ” อย่างปิดบังไม่ได้

“เด็กเทวดา” กับ ศิลปะรับใช้ชุมชน

ตลอดระยะเวลาการทำงานและร่วมเรียนรู้ไปด้วยกันอย่าง เสรี ทั้งด้านความคิด กระบวนการสร้างสรรค์งาน และ อิสระของการ แสดงออก คณะ “เด็กเทวดา” ได้ผ่านประสบการณ์การฝึกทักษะด้าน การแสดง การเชิดหุ่น การพากษ์ การล่ากลอน และการซ้อมอย่าง หนัก ด้วยความเชื่อที่ว่า การซ้อมคือการฝึก ทำให้สิ่งที่ยังบกพร่องอยู่ ให้ดีขึ้น และเมื่อดีขึ้นแล้วก็จะต้องยิ่งขึ้นไปอีก (คำครูจากพ่อทองจันทร์ ปลายสวน)

ทุกวันจึงมีการฝึกซ้อม และเมื่อซ้อมแล้วก็ต้องแสดงเพื่อหา ประสบการณ์ การแสดงในชุมชนจึงเป็นอีกหน้าที่หนึ่งของคณะ “เด็ก เทวดา” ที่ใช้ศิลปะรับใช้ชุมชน ให้ทั้งความบันเทิงและทำหน้าที่เป็น ผู้เปิดช่องว่างให้ผู้ชมคิดเมื่อละครจบลง

ในปี ๒๕๕๔ ที่ผ่านมา คณะ “เด็กเทวดา” จึงได้แสดงมา ทั้งหมด ๙ รอบ คือ ๑. การแสดง ณ คุ่มหอพระพุทธร ในหมู่บ้าน หนองโนใต้ อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๒. การแสดง ณ บ้านเหล่าจัน ด.หนองคู อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๓. การแสดงในงานบุญแตกบ้าน ณ ที่นาในหมู่บ้านหนองโนใต้ อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๔. การแสดง ในงานบุญเบิกบ้าน เสียงทนายฝนฟ้า “มอกะโบ้” ณ บ้านหนองโน ใต้ อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๕. งานสืบสานสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน ณ วัดโพธาราม บ้านดงบัง อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๖. งานเผย แพร่สื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน ณ ศูนย์การศึกษาอนุระบบและการ ศึกษาตามอัธยาศัย อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๗. งานเผยแพร่สื่อบ้าน พื้น แสดงร่วมกับคณะหนังประโมทัย “เพชรอีสาน” ณ บ้านโกทา อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๘. งานแสดงสัญจร “เปิดหมวก” ณ ตลาด

นาตุน อ.นาตุน จ.มหาสารคาม ๙. งานแสดงสัญจร “เปิดหมวก” ณ
ลานกลางบ้านนาข่า อ.นาตุน จ.มหาสารคาม

คณะ “เด็กเทวดา” และ กลุ่ม “ออมทอง” ยังเชื่อมั่นว่าการบอก
กล่าวเรื่องราวของพระสูตร “องคุลิมาล” ละครรุ่นแฝงคติธรรม ผ่านลำ
กลอนและการเซตหุ่นกระต๊อบ เป็นการแสดงที่มีพลังในการสื่อสารเรื่อง
ราวของพระอรหันต์องค์หนึ่งที่มีความสำคัญในสมัยพุทธกาลและนัย
ยะของเรื่องบุญ บาป การทำความดี การกลับตัวกลับใจจากความหลง
เชื่อที่ผิด ถ่ายทอดมาสู่ชุมชนและคนรุ่นใหม่ได้อย่างไม่ล้าสมัย ในขณะที่
เดียวกันก็ได้เห็นว่า “หมอลำ” เป็นสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถ
เรียนรู้และสืบทอดได้ เป็นสิ่งที่มีอยู่และสัมผัสได้ในวิถีชีวิตอีสานของ
พวกเขา และพลังของ “หมอลำ” ยังคงเป็นกระบอกเสียงบอกกล่าว
เรื่องราวของหมู่บ้าน บทสะท้อนของสภาพชุมชน สังคม เศรษฐกิจ
ให้แก่ผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพไปพร้อม ๆ กับการให้ความบันเทิง
เป็นอย่างดี

ในขณะเดียวกัน “เด็กเทวดา” ก็ได้รับกำลังใจอย่างเต็มเปี่ยม
จากผู้ชมหลากหลายวัยในหลากหลายสถานที่ที่ได้ไปแสดง ตั้งแต่เด็ก
ไปจนถึงผู้สูงอายุ ทั้งเสียงปรบมือและการตรกรางวัล ซึ่งถือว่ามีค่ายิ่ง
สำหรับนักแสดงตัวน้อย ๆ อย่างพวกเขา ที่ประทับอยู่ในความทรงจำ
ของช่วงวัยเยาว์

หลังจากนี้ คณะหมอลำหุ่น “เด็กเทวดา” คงต้องฝากความหวัง
ในการสนับสนุนให้เกิดการคงอยู่และดำเนินต่อไปของคณะหมอลำ
หุ่นตัวน้อย จากชุมชนบ้านหนองโนใต้ และชาวจ.มหาสารคาม
ในการส่งเสริมและเป็นที่ปรึกษาให้กับศิลปินเด็กต่อไป เพื่อคงไว้ซึ่ง
สื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นรากสำคัญของชาวอีสาน...

หมายเหตุ ณ ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๕ กลุ่ม “อมมทอง” ยังคงดำเนินโครงการ “หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมนิยมในหมู่เยาวชน ณ พื้นที่ในเขตจังหวัดมหาสารคาม ทำงานต่อยอดกับสมาชิกหมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” ซึ่งปัจจุบันสมาชิกบางส่วนได้เติบโตและย้ายสถานศึกษาไปยังโรงเรียนนาคุณประชาสรรค์

ทุกวันนี้ หมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” ตระเวนแสดงสัญจรนำศิลปะรับใช้ชุมชนในจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดใกล้เคียงด้วยปีที่ผ่านมามีหมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” ได้พัฒนาขีดความสามารถของตัวเองอย่างเห็นได้ชัด เพราะนอกจากจะแสดงหมอลำหุ่นเรื่อง “องคุลิมาล” เผยแพร่คติธรรมการดำรงชีวิตแล้ว ยังพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมแก่เยาวชนในสถานศึกษาต่างๆ อีกด้วย โดยการเป็นผู้ช่วยครูเชิงในกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ “สืบสานหมอลำพื้นบ้านและสร้างสรรค์หุ่นเงา” ทำหน้าที่เป็นผู้สอนการทำหุ่นเงา การร้องหมอลำ และลำเต้ย ร่วมกับศิลปินพื้นบ้าน ให้แก่เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ในสถานศึกษาที่สนใจ อาทิ สาขาวิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, โรงเรียนบ้านเขาวุ้ง อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม, โรงเรียนสารคามพิทยาคม จ.มหาสารคาม ได้รับโอกาสให้เปิดแสดงสัญจรเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมให้แก่นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา และล่าสุดยังได้รับเกียรติให้เข้าร่วมแสดงหุ่นในงาน “เทศกาลละครหุ่นตระการตา อาเซียน : ๒๐๑๓” เมื่อวันที่ ๒๓ - ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งการแสดงละครหุ่น เรื่อง “องคุลิมาล” ได้สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก

[ภาคผนวก]

ตัวอย่างข่าวสารของโครงการ “หมอลำหุ่น”

ตัวอย่างข่าวการขยายประสิทธิผลของ

หมอลำหุ่น...สื่อศิลปะ นำสู่ ศิลธรรม

...เมื่อเด็กกลายเป็นผู้สร้าง และให้ชีวิตแก่หุ่น สวมวิญญาณของศิลปินถ่ายทอดเป็นเรื่องราวพื้นบ้านอีสานสู่เพื่อน ๆ ต่างวัย สร้างทัศนคติใหม่เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด ชัดเจนลึกลับ ปัญญา นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงจากภายในปรับลบบเป็นบวกได้ การเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้น เช่นที่ผ่านมากลุ่ม “ออมทอง” จ.มหาสารคาม และหมอลำหุ่นคณะ “เด็กเทวดา” อ.นาคูน จ.มหาสารคาม ร่วมกับโรงเรียนบ้านเขาวาทุ่ง และ อบต.การแอน อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “สืบสานหมอลำพื้นบ้านและการสร้างสรรค์หุ่นเงา” ภายใต้การสนับสนุนจากแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ด้วยการส่งเสริมให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคลต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและค่านิยม

เสพติดวัตถุนิยมในเยาวชน สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย พร้อมผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนต่อไป

ครูนก หรือนางสาวชิตวัน สมรูป ผู้รับผิดชอบโครงการ เล่าว่า กิจกรรมครั้งนี้ ได้ทำให้เยาวชนจาก ๓ โรงเรียน (บ้านหนองโนใต้, นาตุนประชาสรรค์ และบ้านเขาวง จ.มหาสารคาม) ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสืบค้นภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมในชุมชนระหว่างกัน เป็นการร้อยเรียงและสังเคราะห์เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนละครหุ่นเงาหมอลำ เรื่อง “พระมาลัยโปรดเมืองนรก” ละครหุ่นที่สอนเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ แฝงคติธรรมการดำเนินชีวิต โดยมีสมาชิกหมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” และศิลปินหมอลำพื้นบ้าน (พ่อทองจันทร์ ปลายสวน, พ่อหมอแคน นายแพง ตีต่านคือ และแม่ครูพจรินทร์ ประรินทร์) ได้ทำหน้าที่เป็นบุคคลต้นแบบ ส่งเสริมกระบวนการ “จิตอาสา” และ “แกนนำอาสาสมัครชุมชนด้านศิลปะ - วัฒนธรรม”

ละครหุ่นเงาหมอลำ เรื่อง “พระมาลัยโปรดเมืองนรก” เรื่องราวเล็กๆ แต่มีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กๆ ถือเป็นนวัตกรรมที่เด็กๆ ได้ค้นพบและสร้างสรรค์ขึ้นด้วยมือของตนเองที่กำลังจะกลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

เด็กชายวราวุธ มนต์ทิพย์ มัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนบ้านเขาวง บอกว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ตนได้เข้าใจในศิลปะการแสดงทั้ง “หมอลำหุ่น” และ “หมอลำหุ่นเงา” ที่แฝงเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับชุมชนผ่านเรื่องเล่าต่างๆ จากคนเฒ่าคนแก่มากขึ้น ทั้งในเรื่องราวที่ถ่ายทอดออกมายังมีข้อคิดเกี่ยวกับยาเสพติดและอบายมุข อย่าง ยาบ้า ยาอี เหล้า เบียร์ บุหรี่ และยาเสพติดไว้มากมาย ซึ่งตนเชื่อว่าสิ่งนี้จะเป็นแรงบันดาลใจที่ดีที่จะทำให้วัย

รู้อย่างไรเราเข้าใจและห่างไกลจากยาเสพติดและอบายมุขได้ง่ายขึ้น
ด้านเด็กหญิงณัฐกานต์ อุดมศรี มัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียน
บ้านเขวาสันติ บอกเสริมว่า นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับหมอลำ
พื้นบ้าน และการแสดงเพื่อการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มี
อยู่แล้ว กิจกรรมในโครงการ “หมอลำหุ่น... สื่อศิลปะฯ เพื่อการ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน”
ยังทำให้พวกเรากล้าแสดงออก กล้าคิด และกล้าทำมากขึ้นด้วย
และนี่คือผลที่เกิดขึ้นแล้วจากการทำโครงการนี้ และอีกไม่
นาน นวัตกรรมที่เด็ก ๆ ได้ค้นพบและสร้างสรรค์ขึ้นด้วยมือของตนเอง
นี้จะกลายเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และคณะละครหุ่นเงาหมอลำ ที่เป็น
สมบัติของชุมชนได้ในอนาคต

ตัวอย่างข่าวเรื่องการสร้างเวทีจุดประกายการมีส่วนร่วมของ
เยาวชน

“หมอลำหุ่น” จ.มหาสารคาม เปิดเวทีรวมพลังเยาวชน
“จุดประกาย...สร้างการมีส่วนร่วม” เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยม
เสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชนด้วยพลังสื่อศิลปวัฒนธรรม

เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา กลุ่ม “ออมทอง”
จ.มหาสารคาม พร้อมด้วย เครือข่ายศิลปินพื้นบ้าน และ คณะ
“เด็กเทวดา” ตัวแทนเยาวชนจากอำเภอนาดูน จ.มหาสารคาม เข้า
ร่วมเวทีรวมพลังเยาวชน “จุดประกาย สร้างการมีส่วนร่วม” ในการ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน
หนึ่งในกิจกรรมของโครงการ “ศิลปะ กวี ดนตรี ละคร” เพื่อพัฒนา
ศักยภาพและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ที่คณาจารย์สาขา
วิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จัดขึ้นเป็นโครงการ

ต่อยอดจากการจัด Workshop ในครั้งแล้วโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ต่อตนเองและสังคมให้กับนักศึกษา โดยมีนักศึกษาและผู้เข้าร่วมกว่า ๖๐ คน

เวทีนี้มีการแลกเปลี่ยนทางความคิดเรื่องประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ชาวอีสาน วิถีชุมชน พลังของคนอีสานและสื่อศิลปวัฒนธรรมอีสาน เป็นการจุดประกายและสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าคนทุกคนสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองจากภายใน และเมื่อภายในเข้มแข็งแล้วตัวตนก็จะเข้มแข็งตามมา มีทิศทางในการดำเนินชีวิตที่มั่นคง ดำรงตนได้โดยพึ่งพาตนเองไม่เบียดเบียนใคร

“การสนทนาในเวทีนี้เริ่มต้นด้วยการจุดประกายความคิดและสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้รากเหง้าชาวอีสาน และช่วยกันฟื้นฟูสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชน ดึงเอาคุณค่า ความดี ความงาม ความเอื้อเพื่ออาหารกันและกัน ให้กลับมาในสังคมยุคที่วัตถุนิยมกำลังครอบงำจิตใจ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้นำทางในการจัดการตนเองของเหล่าเยาวชน ไม่น่าเชื่อว่าพลังของการแลกเปลี่ยนทางความคิดในครั้งนี้จะทำให้เยาวชนจาก คณะ “เด็กเทวดา” และนักศึกษาจากสาขาวิชาศิลปกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เกิดความตระหนักในคุณค่าของความเป็นคนอีสานและคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอีสาน จนสามารถแต่งบทพญาออกมาอ่านให้เพื่อนๆ พี่ๆ และผู้เข้าร่วมเวทีเสวนาฟังกันได้อย่างไพเราะและกินใจ ก่อนที่จะนำไปแสดงหน้าม่านร่วมกับหุ่นเงาหมอลำ วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่อง “ปาจิต-อรพิม” ผลงานหุ่นเงาหมอลำที่ได้จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ “สืบสานหมอลำพื้นบ้านและการสร้างสรรค์หุ่นเงา” ของ กลุ่ม “ออมทอง” จ.มหาสารคาม”

จากกิจกรรมได้มีบทพญาจากแรงบันดาลใจในการเข้าร่วมเวทีรวมพลังเยาวชน “จุดประกาย สร้างการมีส่วนร่วม” ออกมาเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดัตถุนิยมในหมู่เยาวชนด้วยพลังสื่อศิลปวัฒนธรรม ด้วย อาทิ

“อันว่า เป็นผู้เฒ่าฮืดเก่าคองหลัง เพิ่นได้สอนเขาฟังผู้อยู่หลัง ให้จำไว้ คั่นได้เป็นนายแล้วอย่าไล่ลีมท้องถิ่น อย่าสะลีมแผ่นดินอีสาน เขาแท้ๆ ให้จำไว้แก่ใจ”

“อันว่าคนอีสานนี้เป็นคนดีคนมัน เป็นคนคุณขยันมีความ เพียรให้เรียนไว้ บ่คือคนจัญไรมาว่าใส่คนอีสาน ว่าเป็นคนซี้ค้ำด้าน มีนบ์เอาไผ่”

“อันว่าอีสานนี้มีดนตรีม่วนอยู่หลายอย่าง มีเทิงพิณ เเทิงแคน ไว้อ่างให้ต่างชาติได้ฟังกัน”

“พี่น้องเอ๋ย ไผว่าโทอีสานเศร้า อยากจูงแขนมาเบ็ง ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว มันลิเศร้าได้จั่งได้”

“พี่น้องเอ๋ย อย่าลืปากันทิมฮีตธรรมเนียมอีสานเก่า อย่าลืลีมฮากเหง้าคองเค่าแต่เก่าเดิม คั่นได้กินพิชซ่าและก๊ไก่อ”

“ในอีสานเฮานี้ มีดังอยู่หลายอย่าง อย่าปากันแตกม้าง ไปหาวงผู้อื่นดี”

ซึ่งบทพญาทั้งหมดนี้เป็นผลงานเชิงประจักษ์ให้เห็นว่าเยาวชนสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งกับตนเองและสังคม ด้วยการใช้อยู่ศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวอีสาน ประกาศก้องผ่านบทพญา...ขับเคลื่อนปรัชญาคำสอนที่ตนเองเป็นผู้คิดค้นขึ้นใหม่

ให้เข้ากับยุคสมัยไปสู่เพื่อนเยาวชนคนและสังคมวงกว้างได้เกิดการฉุกคิด เพื่อพลิกฟื้น...กันต่อไป

บ้านเมือง Ban Meung Circulation: 600,000	Section: กีฬาการศึกษา-วัฒนธรรม วันที่: อังคาร 28 สิงหาคม 2555 ปีที่: 11 ฉบับที่: 3196 Col.Inch: 58.72 Ad Value: 44,040 หัวข้อข่าว: หมอลำหุ่น สัญจรสำแดงพลังสื่อศิลปะ	หน้า: 13 (ล่าง) PRValue (x3): 132,120 ศิลปิน: ฮาว-คำ
---	--	--

‘หมอลำหุ่น’ สัญจรสำแดงพลังสื่อศิลปะ

นี่อาจจะเป็นคำที่ใช้กับเด็กและเยาวชนจากคณะ “หมอลำหุ่น” กลุ่ม “ออมทอง” จ.มหาสารคามไปได้ เพราะเมื่อไม่นานมานี้เยาวชนกว่า 17 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 7-14 ปี ได้ไปโชว์ฝีมือลายมือการแสดงหมอลำหุ่นให้กับพี่ๆ ที่เป็นนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้ชมและร่วมกันอนุรักษ์สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของอีสานร่วมกัน

“เด็กอวดฯ” เป็นผู้ถ่ายทอด, การเรียนรู้และศึกษาหรือทบทวนสิ่งที่ผ่าน ซึ่งมิได้เป็นสิ่งมีค่าแต่เพียงอย่างเดียว พลังของลำ ท้องใจหรือ ปกป้องตน และแม้ครูหมอลำหรือพี่ๆ ปรบมือ มาเสริมความรู้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ชัดเจนเช่น “เสอริทวัน เต๋”

หลังจากได้ฟังเรื่องเล่า ได้แสดง และเรียนรู้วิถีของหมอลำที่มาจากจากทอครู แลดูของเก่า และดูชุดเก่า เศสสิการวม ต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า พวกเขาสามารถค้นพบศักยภาพของตัวเองและได้สนุกสนาน สว่างสรรค์ในหัว ผ่านแรงบันดาลใจจากงานสร้างสรรค์และความสามัคคี

โดย น.ส.จิตวัน สมบูรณ์ ผู้รับผิดชอบโครงการ “หมอลำหุ่น...สื่อศิลปะเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่คนดีและทำดีจนเสกเกิดวิฤตุนิยมใหม่เยาวชน” บอกว่า กิจกรรม “หมอลำหุ่น” สัญจร ใช้สื่อศิลปะเปลี่ยนแปลงที่คนดีที่ดำเนินดี รวมมหาสารคามนี้เมืองที่เป็นกิจกรรมของโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากแผนกส่งเสริมวัฒนธรรมสร้างสรรค์สุขภาพ ศสส. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสรรค์สุขภาพ ศสส. ที่ต้องการเผยแพร่ข่าวสารสื่อศิลปวัฒนธรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลงต้นแบบใหม่รวม “หมอลำหุ่น” ที่ดำเนินชีวิตราวชีวิตศิลปะจิตและปัญญา ศิลปะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากภายในและการเปลี่ยนแปลงที่คนดีและทำดีจนเสกเกิดวิฤตุนิยมใหม่เยาวชน และเป็นการส่งเสริมให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์” ที่ทั้งสร้างสรรค์บุคคลอันเป็น คุณชนชั้นสูงๆ ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและดำเนินชีวิตที่ยุติธรรมไม่ใช้ขมขื่น ทั้งยังเป็นภาระสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับทุกเชื้อชาติเพื่อการเปลี่ยนแปลงได้แก่ เยาวชน ศิลปิน ผู้นำชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนต่อไป

ของ “ศิลปะสร้างสรรค์” เป็นภาคเปิดโอกาสให้พวกเขาได้ลงสัมผัสศิลปะที่เข้ามาอย่าง “หมอลำหุ่น” ที่ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและสื่อศิลปะวัฒนธรรมของอีสานแบบตัวต่อตัว ถ้าคิดเป็นมูลค่าแล้วจะประเมินได้เลย

ซึ่งอาจารย์สาขาวิชาศิลปกรรมเองก็มีบทบาทเป็นเสียงเดียวกันด้วยว่า ไม่คิดว่าเด็กๆ ที่ไม่มีทางรับผิดชอบ ไม่มีวัยที่ ท้าท้อยังไม่เจอ ที่ 4 ขึ้นมาก็กว่า 60 คน ซึ่งรวมกิจกรรมหนึ่งสามารถเข้าถึงตัวเองได้ในเวลาที่จัดกิจกรรมเพียงแค่ 3 วัน และสามารถสร้างสรรค์ผลงานหุ่น-เงาจากวรรณกรรมอีสานเรื่อง “ป่าสี-การคืน” และร้องเพลงกลอนหมอลำได้

นี่คือจุดจบฉบับตัวๆ แต่สิ่งดีๆ ก็จะเกิดขึ้นได้ไป กงได้ ทั้งมีให้ให้เยาวชนรุ่นถัดไปได้ค้นคว้ามีเนื้อให้ทำไม่ได้ ถ้าได้เปิดใจและเสียใจ....

“โดยกิจกรรมนี้จะต้องมีการมีส่วนร่วมโดยใช้ “หุ่น” มาเป็นสื่อกลางในการบรรยายเรียนรู้ ที่สามารถเข้าถึงทุกคน ซึ่งมีความหมายวิชา การงาน เป็นผู้สอน, การเรียนรู้ที่และการคิดและการลงมือ โดยมีน้องๆ จากคณะ

ตัวอย่างกิจกรรมในการอบรมเชิงปฏิบัติการ กับภาคีเครือข่าย

กำหนดการ

กิจกรรม “หมอลำหุ่นสัญจร...สืบสานหมอลำพื้นบ้านและการ
สร้างสรรค์หุ่นเงา”

โครงการ “หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะฯ เพื่อการเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน

ณ โรงเรียนสารคามพิทยาคม จ.มหาสารคาม

วันที่ ๒๒ - ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ชิ้นงานสื่อศิลปะวัฒนธรรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง
ต้นแบบในรูปแบบ “หมอลำหุ่น” ที่ดำเนินเรื่องราวเพื่อขัดเกลา
จิต ปัญญา อันจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงจากภายในและการ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชนได้

เพื่อส่งเสริมให้เกิด “ศิลปะสร้างสรรค์ พื้นที่สร้างสรรค์ บุคคล
ต้นแบบ ชุมชนต้นแบบ” ที่มุ่งหวังกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ
และค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน

เพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับภาคีเครือ
ข่ายเพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เยาวชน ศิลปิน ผู้นำชุมชน เพื่อผลลั
กดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเด็นสาธารณะในชุมชน/ พื้นที่

กิจกรรมแบ่งเป็น ๓ ฐานการเรียนรู้ คือ ฐานการอ่านเพื่อการสร้างสรรค์บทและตัวละคร, ฐานทักษะการละคร, ฐานเรียนรู้และฝึกการร้องหมอลำพื้นบ้าน ในแต่ละฐานจะมีวิทยากรและน้องๆ จากคณะ “เด็กเทวดา” ประจำฐาน และมีชั่วโมงสร้างสรรค์งาน เพื่อนำมาเสนองานต่อเพื่อนๆ พร้อมรับฟังคำวิจารณ์จากวิทยากรประจำกลุ่มในท้ายชั่วโมง

วันเสาร์ ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๕

๐๘.๓๐-๐๙.๐๐ น. ลงทะเบียน

๐๙.๐๐-๐๙.๑๕ น. เรียนรู้จักกันผ่านสันทนนาการ

๐๙.๑๕-๐๙.๓๐ น. Show Case หมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” เรียกแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งาน

๐๙.๓๐-๑๐.๔๕ น. เวทีสนทนาประสาเด็ก และ ครู จาก การแสดง Show Case หมอลำหุ่น

๑๐.๔๕-๑๒.๐๐ น. แยกกลุ่มเข้ากิจกรรมประจำฐาน ๓ ฐานการเรียนรู้ คือ การอ่านเพื่อการสร้างสรรค์บทและตัวละคร, ทักษะการละครและดนตรีพื้นบ้าน, เรียนรู้และฝึกการร้องหมอลำพื้นบ้าน

๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐-๑๕.๓๐ น. คัดเลือกฉากจากความสนใจเพื่อนำมาสร้างสรรค์งานละครหุ่นเงา /ลงมือปฏิบัติการและสร้างสรรค์งาน แบ่งทีมทำงาน ๓ ทีม คือ สร้างสรรค์ตัวหุ่นและฉาก, ถอดบทสนทนาจากเนื้อเรื่องเพื่อนำมาเขียนเป็นกลอนลำ, ฝึกร้องหมอลำ

๑๕.๓๐-๑๖.๐๐ น. แลกเปลี่ยนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง

ทัศนคติและค่านิยมเสพติดวัตถุนิยมในหมู่เยาวชน

วันอาทิตย์ ที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕

๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. สันทนาการแลกเปลี่ยนมิตรภาพ / กิจกรรมเขียนบทกวี - เรียกสัมผัสจากภายในปฏิบัติการสร้างสรรค์งานละครหมอลำ / ซ้อมการแสดง

๑๒.๐๐-๑๒.๓๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน

๑๒.๓๐-๑๕.๐๐ น. ปฏิบัติการสร้างสรรค์งานละครหมอลำ / ซ้อมการแสดง / เตรียมความพร้อมเพื่อนำเสนอผลงาน

๑๕.๐๐-๑๕.๓๐ น. นำเสนอผลงานจากเยาวชน ๑ ชุด

๑๕.๓๐-๑๖.๐๐ น. สรุปบทเรียนร่วมกัน

รวมบทกวี

ผลงานเยาวชนหมอลำหุ่น คณะ “เด็กเทวดา” อ.นาคุณ จ.มหาสารคาม

เทวดา

ผมเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์

กำลังมองลงไปโลกมนุษย์

ผมมองไม่เห็นอะไรเลย

เพราะว่าเมฆหนามาก

มันเป็นตอนเช้า

ผมโกรธมาก

อยากจะเสกเมฆให้หายไปเลย

ด.ช.รุ่งสุริยา บุญสิงห์ (รุ่ง)

เขียดอีโม้

ผมเป็นเขียดอีโม้

เวลาฝนตก

ผมจะออกมาเล่นน้ำ

แล้วมีชายคนหนึ่ง จับผมไปต้มป่น

ด.ช.เกียรติกร สีหาบุญทอง (เป็ยร์)

ปลาไหล

ผมเป็นปลาไหล

ผมไหลไปไหลมา

*ผมพ้อซีไ้ไ้เดือน ที่คนใส่ปลาไหล

ผมถูกเบ็ดแล้ว

คนใส่เบ็ดจับผมไปต้มลั้ม

แล้วผมถูกโยนใส่หม้อ

ผมดิ้นอย่างแรง

(อธิบายความ *ผมเจอไส้เดือนของคนตกปลาไหล)

ด.ช.เกียรติกร สีหาบุญทอง (เป็ยร์)

มด
ฉันเป็นมด
กำลังขนอาหาร
ที่ต้นไม้
เมื่อตอนค่ำ
อย่างเมื่อย

ด.ญ.เกวลี โทแสง (ผิง)

มดแดง
ฉันเป็นมดแดง
ซีเหว่ ซาเป่ เป่ ตัวดำ ดำ
กำลังไต่บนต้นไม้ ที่ต้นไม้
อย่างสนุก

ด.ญ.รุจิรา ปักการะไถ (แดง)

ไหว้พระ
ฉันเป็นคน
กำลังไหว้พระที่วัด
ตอนเช้า
อย่างภูมิใจและมีความสุข

ด.ญ.นริศรา วันดี (โรส)

นกกระจอก
ฉันเป็นนกกระจอก
กำลังหัดบินที่กอหญ้า
ตอนหัวค่ำ
อย่างสนุกมาก

ด.ญ.นริศรา วันดี (โรส)

เสือ
ฉันเป็นลูกเสือ
กำลังกระโดดเล่นที่สวนสัตว์
เมื่อตอนเช้า
อย่างดีใจ

ด.ญ.อรรรณ ปัตติลาพัง (ฟาง)

หงส์ฟ้า
ฉันเป็นหงส์ฟ้า
กำลังลอยเล่นที่ใต้น้ำ
เมื่อตอนเย็น
อย่างชื่นใจ

ด.ญ.อรรรณ ปัตติลาพัง (ฟาง)

ผีเสื้อ

ครั้งหนึ่งผมเป็นผีเสื้อ
มีเด็กคนหนึ่งมาจับผมไปฆ่า
เด็กคนนั้นวิ่งไปหาเพื่อน
ผมก็ตกลงมาจากเด็กคนนั้น

ด.ช.นครินทร์ โคตรชมภู (เอส)

ต้นไม้

ผมเป็นต้นไม้
ครั้งหนึ่งมีคนทำลายผม
แล้วเขาก็เอาไปสร้างบ้านเพื่อน
ผมก็ตายไปเหมือนกันกับพ่อแม่
ผมก็ตาย...ผมเสียใจมาก ๆ เลยครับ

ด.ช.นครินทร์ โคตรชมภู (เอส)

ไก่

ครั้งหนึ่งผมเป็นไก่
มีคนเอาผมไปฆ่า กินเนื้อของผม
เขากินเนื้อผมอย่างอร่อยมาก
แล้วเขาก็เอาเนื้อผมไปย่าง
แล้วก็มีเด็กคนหนึ่ง
มากินเนื้อของผมอย่างอร่อย

ด.ช.นครินทร์ โคตรชมภู (เอส)

ตุ้ม

ผมเป็นปลา กำลังว่ายน้ำ
ตอนนั้นมีคนหาปลาหัวน้าหลงมา
ผมก็เลยโดนจับมาขังไว้ที่บ้านของคนหาปลา
ตอนนั้น เมียคนหาปลาก็เอามีดอโต้มาฟันกลางหัวผม
แล้วเอาผมไปตุ้ม

ด.ช.ภูสิทธิ์ ไสโพธิ์ (อาท)

แม่กับลูก

วันนี้แม่พาฉันไปที่ตลาด
และแม่ของฉันก็เลยถามฉันว่า...
วันนี้เราทำอะไรกันดีหะ
แม่ถามหนูว่าชอบลูกชิ้นหรือเปล่า
ชอบคะ...
แล้วจะเอาอะไรดีหะลูก
อย่างนั้นซื้อผักบุ้งไปใส่มา嘛 ตีมัยลูก
ดีเลยคะ

ด.ญ.ครินดา การะน้อย (เอวา)

นักมวย
ผมเป็นนักมวย
กำลังชกมวย
อยู่ที่พระธาตุนาดูน

ด.ช.นพกร อุ๊ปชฌาย์ (ตุ๊ต๊ะ)

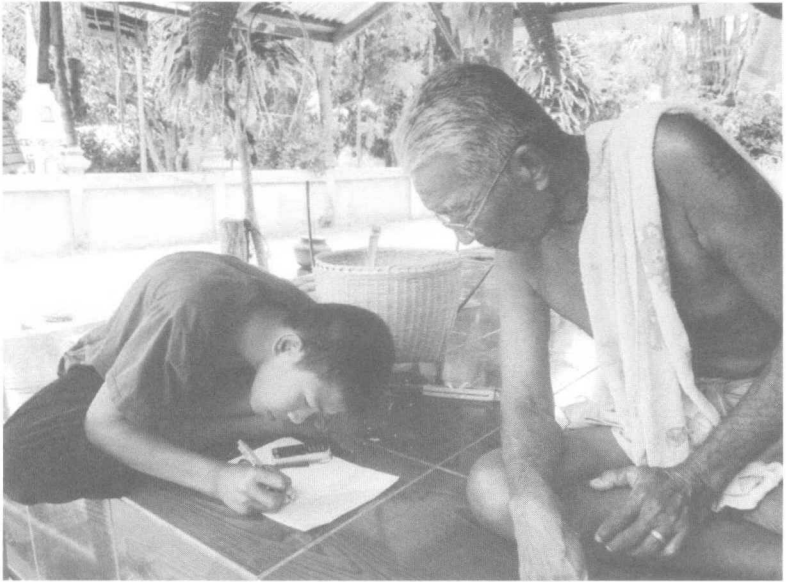

“หมอลำหุ่น”
สื่อศิลปะฯ

“หมอลำหุ่น” สื่อศิลปะ

ISBN 978-974-19-5902-0

9 789741 959020

ศูนย์แห่งชาติเพื่ออนุรักษ์และ
ส่งเสริมมรดกทาง

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัยแห่งชาติ